

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

A

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
FAKULTA MANAGEMENTU V JINDŘICHOVĚ HRADCI

Utváření vztahů mezi dětmi v náhradní rodině

Autor: Miroslava Marešová DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Blažena Papáčková

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Datum odevzdání: červen 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma „**Utváření vztahů mezi dětmi v náhradní rodině**“ jsem zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 28.6.2011

.....
podpis studenta

Poděkování

Děkuji paní PhDr. Blaženě Papáčkové za odborné rady a cenné připomínky, kterými přispěla k vypracování mé bakalářské práce.

V Českých Budějovicích 28.6. 2011

.....
podpis studenta

Anotace

Bakalářská práce, kterou jsem nazvala Utváření vztahů mezi dětmi v náhradní rodině, analyzuje téma náhradní rodinné péče. Cílem práce bylo zjistit, jaké skutečnosti ovlivňují vývoj vztahů mezi dětmi osvojenými či v pěstounské péči, které přijdou do rodiny a dětmi, které již v rodině žijí. Práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. V teoretické části práce jsou nejprve popsány formy náhradní rodinné péče, období vnitřního rozhodování rodičů, období posuzování příslušnými odborníky, období čekání na dítě a především se tato část zaměřuje na dobu po příchodu dítěte do rodiny, kdy se může vyskytnout spousta problému hlavně při vytváření vztahů mezi všemi dětmi v rodině.

Výzkumná část práce je založena na kvalitativním výzkumu, ve které je využita metoda rozhovoru s návodem. Mezi skutečnosti, které vztahy mezi dětmi ovlivňují patří především příprava dětí a celé rodiny, výběr dítěte, vhodný a spravedlivý přístup náhradních rodičů ke všem dětem a také schopnost rodičů řešit problémy, které se mezi dětmi vyskytnou.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, osvojení, pěstounská péče, vztahy mezi dětmi

Abstrakt

This bachelor thesis, entitled „Forming Relationships Among Children in Substitute Family“ focuses on the analysis of substitute family care. Its aim is to determine the conditions influencing the development of relationships between children in foster care or children adopted, joining the family recently and children already living in the family.

The theses is divided into theoretical and practical parts. The first part – theoretical, deals with the description of forms of the substitute family care, with the description of the periods: of the parents' inner decision-making, relevant experts' assessment and waiting for the child, and it especially focuses on the period after the child joins the family, when there are a number of occasions where problems might occur, related mainly with the development of relationships with other children in the family.

The second, practical part is based on qualitative research, implementing the method of interview with instructions. Among factors, affecting the relationships between children belong primarily the preparations of the family and their children for the newcomer, the choice of the child, appropriate and fair approach of the foster parents to all the children and the ability of foster parents to solve problems, arising among the children,.

Keywords: substitute family care, adoption, foster care, relationships among children

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	
1. Formy náhradní rodinné péče	8
1.1. Osvojení.....	8
1.2. Pěstounská péče.....	9
2. Období vnitřního rozhodování.....	12
2.1. Důvody pro přijetí dítěte.....	12
2.2. Seznámení širší rodiny s důvodou přijmout dítě	12
3. Období posuzování budoucích rodičů	14
3.1. Podání žádosti.....	14
3.2. Příprava a posouzení krajským úřadem.....	15
3.3. Psychologické posouzení.....	15
3.4. Přípravný kurz	16
3.5. Rozhodnutí	17
4. Čekání na nabídku dítěte	19
5. Příchod dítěte do rodiny.....	20
5.1. Projevy chování po příchodu nového dítěte do rodiny.....	20
5.2. Vztah původních dětí v rodině k nově příchozímu dítěti	23
5.3. Vztah příchozího dítěte k původním dětem v rodině ...	24
5.4. Řešení problémů mezi dětmi	24
5.5. Význam sourozenců pravých i nepravých.....	25
Praktická část	
6. Metodologie výzkumu	27
6.1. Cíl práce.....	27
6.2. Typ výzkumu.....	27
6.3. Techniky sběru dat.....	28
6.4. Volba výzkumného vzorku.....	29
6.5. Etická stránka výzkumu	29
6.6. Prostředí výzkumu.....	30
7. Základní charakteristika výzkumného vzorku.....	31
8. Analýza získaných dat.....	34
8.1. Rozhodování.....	34
8.2. Příprava dětí v rodině	35
8.3. Výběr dítěte	36
8.4. Začleňování nového dítěte.....	38
8.5. Vztahy mezi dětmi.....	40
8.6. Problémy mezi dětmi a jejich řešení.....	42

9. Diskuze	46
Závěr	50
Seznam tištěných zdrojů	52
Seznam elektronických zdrojů	54
Přílohy	55

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je problematika náhradní rodinné péče. Jde o formu péče o děti, kdy je dítě vychováváno náhradními rodiči v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce a pěstounská péče. V současné době jde o stále velmi aktuální téma, protože je spousta dětí, které ze všeho nejvíce potřebují individuální péči, ale bohužel jsou umisťovány do dětských domovů a ústavů.

Téma náhradní rodinné péče jsem si vybrala především z toho důvodu, že mě tato problematika dlouho zajímá. Již na střední pedagogické škole jsem se dostala do styku s různými zařízeními, která se věnují opuštěným dětem a poznala jsem také několik rodin s osvojenými dětmi, či dětmi v pěstounské péči. Také v průběhu studia na Vyšší odborné škole sociální jsem získala mnoho cenných informací o této problematice a to především v rámci praxe ve Sdružení pěstounských rodin.

Ve své práci s názvem Utváření vztahů mezi dětmi v náhradní rodině jsem se rozhodla zaměřit na vztahy mezi dětmi, které vznikají buď v adoptivních nebo pěstounských rodinách. Budu se snažit popsat skutečnosti, které ovlivňují vztahy mezi těmito dětmi. Myslím si, že i přesto, že takové děti nejsou pokrevně spjaté, mohou mezi sebou vytvořit vztah stejně silný a pevný, jako jiní biologičtí sourozenci. Cílem mé práce bude proto zjistit, jaké skutečnosti ovlivňují vývoj vztahů mezi dětmi osvojenými či v pěstounské péči, které přijdou do rodiny a dětmi, které již v rodině žijí. Také mě bude zajímat, jaké vztahy mezi sebou tyto děti zaujímají a jaké problémy mezi dětmi náhradní rodiče nejčastěji řeší.

Hned na začátku bych chtěla objasnit, co je to náhradní rodinná péče. Teoretickou část práce pak dále rozdělím na období vnitřního rozhodování rodičů, kde se budu zabývat především hlavními důvody přijetí dětí do náhradní rodinné péče. Období posuzování rodičů přiblíží celý proces od podání žádosti, přes přípravu a posouzení krajským úřadem, psychologické posouzení, přípravný kurz až po samotné rozhodnutí poradního sboru. V další kapitole s názvem Čekání na nabídku dítěte bych chtěla popsat, jak by mohli budoucí náhradní rodiče využít toto někdy až příliš dlouhé období ve svůj prospěch a jak jej také využít ve prospěch dětí, které již v rodině jsou. Poslední část teorie ponese název Přijmutí nového dítěte do rodiny. Zde bych se chtěla hlavně zaměřit na problémy, které se mohou vyskytnout nejen ze strany příchozího dítěte, ale především na problémy ve vztazích mezi všemi dětmi v náhradní rodině. Pokusím se tyto problémy popsat a nastínit jejich možná řešení.

Druhá část práce, nazvaná Praktická část, bude věnována zejména samotnému výzkumu. Na začátku bude nutné uvést metody, techniky sběru dat a také ostatní okolnosti, za kterých byl výzkum prováděn. Jelikož se budu snažit zjistit subjektivní názory respondentů, půjde v mém případě o výzkum kvalitativní, který budu provádět s náhradními matkami, jež mají ve své péči jedno nebo více dětí přijatých. Protože se budu zabývat vztahy mezi dětmi, budu hledat rodiny, kde jsou celkem minimálně 2 děti. Výzkum budu provádět pomocí rozhovoru s návodem. Následně se zaměřím na interpretaci získaných dat a zhodnotím teorii, se získanými informacemi.

Teoretická část

1. Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče (NRP) je forma péče o děti, kdy je dítě vychováváno "náhradními rodiči" v prostředí, které se nejvíce podobá životu v přirozené rodině. Tou je u nás zejména adopce (osvojení) a pěstounská péče (Matějček a kol., 2002).

Tuto problematiku upravují především zákony č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů, zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 a také zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči ve znění pozdějších předpisů.

1.1 Osvojení

Osvojení je považováno za nejdokonalejší formu náhradní rodinné péče. „Osvojením vzniká mezi osvojitelem a osvojencem takový poměr, jaký je mezi rodiči a dětmi, a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele poměr příbuzenský. Osvojitelé mají rodičovskou zodpovědnost při výchově dětí“ (Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině).

Osvojit lze pouze dítě nezletilé, je-li mu osvojení ku prospěchu. Mezi osvojencem a osvojitelem musí být přiměřený věkový rozdíl. Není například možné, aby sedmnáctiletou dívku adoptovali manželé, kterým je sotva třicet let.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů rozlišuje dva druhy osvojení. Jde o osvojení zrušitelné a nezrušitelné.

- a) **Osvojení zrušitelné**, se provádí u dětí mladších jednoho roku. Tento druh osvojení lze zrušit pouze z důležitých důvodů na návrh osvojitele. Po zrušitelném osvojení, bude dítěti vystaven nový rodný list, kde bude již uvedeno nové příjmení po osvojitelích a namísto rodičů budou zapsáni osvojitelé. Ti mají k dítěti práva a povinnosti stejné jako biologičtí rodiče. Osvojení zrušitelné může být změněno v osvojení nezrušitelné, nikoliv však naopak.
- b) **Osvojení nezrušitelné**, je častěji v praxi využíváno a nelze jej zrušit. Osvojit dítě může manželská dvojice, manžel(ka) rodiče dítěte nebo jedinec. Osvojení jedincem

je podle zákona možné v případě, že je předpoklad, že toto osvojení bude plnit svoje společenské poslání. Minimální věková hranice osvojovaného dítěte je jeden rok.

1.2 Pěstounská péče

Pěstounská péče je zvláštní formou státem řízené a kontrolované náhradní rodinné výchovy, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali. Dítě, jehož výchova u rodičů není zajištěna z příčin, které budou zřejmě dlouhodobé, může být svěřeno do pěstounské péče jiného občana, nebo do společné pěstounské péče manželů (Zákon č. 132/1982 Sb., o pěstounské péči).

Osoba pěstouna musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte. Pěstoun má právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti jen v běžných věcech. Rozhodování o nejdůležitějších otázkách jako jsou například volba povolání, cestování dítěte do zahraničí a podobně, zůstává vyhrazeno pokrevním rodičům, pokud nejsou zbaveni rodičovských práv.

Pěstounskou péčí nevzniká příbuzenský vztah dítěte s pěstouny a jejich příbuznými. Nejsou sice podloženy právními normami, přesto se tyto vztahy obvykle neformálně vytvářejí a udržují. Dítěti v pěstounské péči nejdříve zůstává příjmení po vlastních rodičích, později je však možno požádat na matrice o jeho změnu (Matějček a kol, 2002).

Pěstounskou péčí lze rozlišit na individuální pěstounskou péči a skupinovou pěstounskou péči.

- a) **Individuální pěstounská péče** probíhá v běžném rodinném prostředí, tj. s pěstounkou a pěstounem, kteří většinou mají své vlastní děti nebo již děti vychovali.
- b) **Skupinová pěstounská péče** se děje v zařízeních pro výkon pěstounské péče, což jsou velké pěstounské rodiny, někdy i s vlastními dětmi pěstounů a dalšími třeba čtyřmi až šesti nebo i více dětmi přijatými.

Dalším takovým zařízením pro výkon pěstounské péče jsou SOS dětské vesničky, kde je pěstounskou péčí pověřena sama matka pěstounka. Matka-pěstounka se svěřenými

děťmi bydlí v samostatném domečku. Skupina 10 až 12 takových domečků představuje Vesničku.

Na rozdíl od osvojení zaniká pěstounská péče dosažením zletilosti dítěte v 18 letech (Matějček, 2002).

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině ve znění pozdějších předpisů udává, že pěstounská péče může být zrušena rozhodnutím soudu. Soud může zrušit pěstounskou péči jen z důležitých důvodů. Učiní tak vždy, jestliže o to požádá pěstoun.

2. Období vnitřního rozhodování

2.1 Důvody pro přijetí dítěte

Důvody pro přijetí dítěte bývají různé. V motivaci adopce se jako dva nejčastější činitelé uvádějí neplodnost či náhrada za zemřelé dítě, která v dnešní době přichází jen zřídka (Matějček a kol, 1999).

V okamžiku zjištění páru, že nemohou mít vlastní dítě je důležité se především zastavit a pokusit se bilancovat. Nedobrovolná bezdětnost je totiž něco, co se dotýká vlastní podstaty jednotlivce. Pár by si měl nejprve uvědomit, jak je zpráva o ní zásáhla, co cítili při zjištění, že nemohou mít vlastní děti. Nejčastěji jde o pocity zklamání, marnosti, neschopnosti, nenaplněnosti a beznaděje (Kovařík a kol., 2004).

Motivace pěstounské péče bývá většinou odlišná a často i složitější. Pěstouni většinou své vlastní dítě nebo děti mají. Jejich motivem je proto nejčastěji touha či zvýšená potřeba mít více dětí, které by uspokojovaly základní psychické potřeby manželů. Někdy je důvodem přijetí dítěte do pěstounské rodiny i touha pomáhat „opuštěnému“ dítěti a udělat něco dobrého.

2.2 Seznámení širší rodiny a okolí s úmyslem přijmout dítě

Když se budoucí osvojitelé či pěstouni rozhodnou přijmout opuštěné dítě, je podle Matějčka (2002) nutné, se na novou situaci dobře připravit. O svém úmyslu adoptovat či přijmout dítě do pěstounské péče by měli budoucí rodiče hovořit jak s užší, tak i s širší rodinou. Je totiž velice důležité, aby budoucí nevlastní sourozenci, babičky, dědečkové, strýčkové, tety, synovci, neteře a jiní příbuzní přijali toto dítě zcela za své.

Jejich souhlas s realizací NRP sice není nezbytně nutný, avšak rozhodně vítaný. Jinak hrozí, že dítě bude vyrůstat bez specifického zájmu a lásky například prarodičů, což může znamenat podstatné ochuzení jeho života (Gabriel, Novák, 2003).

Obecně členové rodiny s odsouhlasením snu manželů váhají a to z nejrůznějších důvodů. Jejich obavy se však zmírní či úplně vymizí po podrobnějším objasnění situace (Schoolerová, 2002).

Podle Schoolerové (2002) mohou budoucí osvojitelé či pěstouni rozhodnutí přijmout další dítě sdělit rodině buď tak, že jí předloží svůj nápad jako nevázaný plán.

Tento typ sdělení je vhodný, pokud rodina nemá nejmenší tušení, že rodiče zvažují přijmout „cizí“ dítě. Také je možná druhá varianta, kdy rodiče vymyslí tvůrčí způsob, jak členy své rodiny na událost připravit. Například si domů pozvou další potencionální adoptivní rodiny a svou rodinu na neformální setkání.

3. Období posuzování budoucích rodičů

3.1 Podání žádosti

Pokud si žadatelé již každý sám pro sebe i jako partnerská dvojice vyjasnili, co by pro jejich život znamenalo přijetí opuštěného dítěte a jsou-li pevně rozhodnutí řešit svoji bezdětnost nebo pocity ještě ne zcela naplněného rodičovského potenciálu podáním žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče, je třeba, aby se obrátili na příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností (městský úřad), ve větších městech na magistrát. Tam se jim začne věnovat pracovnice, která má agendu náhradní rodinné péče na starosti.

Tato sociální pracovnice by měla žadatele do budoucna doprovázet celým procesem zprostředkování. Provede s nimi úvodní seznamovací a informační pohovor a předá jim formuláře potřebné k vyřízení žádosti o zprostředkování náhradní rodinné péče (Gabriel, Novák, 2008).

. Obě formy náhradní rodinné péče (osvojení, pěstounská péče) se zprostředkovávají pouze na žádost fyzické osoby, která je občanem ČR. Požádat o zprostředkování mohou také cizinci, kteří však musí splňovat podmínky stanovené zvláštním právním předpisem upravujícím pobyt cizinců na území ČR (Vašátková, Vyhnalová, 2008).

K žádosti je tedy třeba dodat doklad o státním občanství nebo povolení k dlouhodobému či trvalému pobytu, fotografii obou žadatelů (je důležité zvážit, jaký dojem fotografie udělá na členy poradního sboru), zprávu o zdravotním stavu, potvrzení o stálém příjmu od zaměstnavatele (pokud možno i jeho posudek), zprávu o sociálních poměrech, opis rejstříku trestů, písemný souhlas s absolvováním přípravy na přijetí dítěte a stanovisko obecního úřadu.

Ve své žádosti musejí žadatelé zvolit, o jaký typ náhradní rodinné péče mají zájem. Mohou se rozhodnout samostatně jak pro osvojení nebo pěstounskou péči, tak pro obojí. Pokud se budoucí náhradní rodiče rozhodnou pro obojí, potom se po formální stránce podávají žádosti dvě (Gabriel, Novák, 2008).

3.2 Příprava a posouzení krajským úřadem

Sociální pracovník shromáždí všechny náležitosti spisovné dokumentace a následně celou žádost předá k dalšímu řízení příslušnému krajskému úřadu (v Praze Magistrátu). K předání potřebných podkladů na krajský úřad dochází zhruba po 2 až 3 měsících od podání žádosti (Gabriel, Novák, 2008).

Krajský úřad podle Zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů, provádí odborné posouzení žadatelů o NRP, a poté rozhoduje o jejich zařazení do evidence osob vhodných stát se osvojiteli nebo pěstouny.

Při odborném posouzení zjišťuje krajský úřad bezúhonnost žadatele, jeho manžela, či jiných osob, které tvoří s žadatelem společnou domácnost. Zabývá se také charakteristikou osobnosti, psychickým a zdravotním stavem, předpoklady vychovávat dítě a dalšími skutečnostmi, které jsou rozhodující pro náhradní rodičovství. Neméně důležité je také vyjádření dětí žadatele k přijetí osvojovaného dítěte nebo dítěte svěřovaného do pěstounské péče. U těchto dětí se posuzuje schopnost přijmout „cizí“ dítě do rodiny (www.kraj-jihocesky.cz, 2005).

3.3 Psychologické posouzení

Matějček (2002: 23) píše: „Rodiče budou pozváni k psychologickému posouzení, v němž budou shrnuty zkušenosti jejich života, vaše dětství, vaše manželství, jeho stabilita, vaše vlastnosti, rodičovské postoje, důvody, které vás vedou k přijetí opuštěného dítěte apod.“

Psychologické vyšetření je třeba provést komplexně a využít jak metody klinické, tak testové. Délka vyšetření trvá zhruba 8 až 10 hodin. Bývá rozděleno na více částí, jimž předchází seznamovací pohovor.

Podle Gabriela a Nováka (2008) obnáší úvodní seznamovací setkání zhruba 60 až 90minutový rozhovor psychologa se žadatelem, jehož obsahem je především vzájemné seznámení a ujasnění představ a požadavků na obou stranách. Důležitou součástí úvodního pohovoru je diskuse o charakteristikách požadovaného dítěte. Tím je myšlen jeho věk, pohlaví, etnikum, zdravotní stav, jestli jsou žadatelé ochotni přijmout nalezence, či více sourozenců. V případě ochoty žadatelů přijmout sourozence je na místě se dále ptát na počet sourozenců a možný věkový odstup mezi nimi. Psycholog v této souvislosti probere

s žadateli také specifika a rizika výchovy dětí s určitým věkovým rozdílem. Například v případě dětí od kojenců po předškolní věk mohou již dva roky odstupu být poměrně významné, a to zvláště pro rodiče dosud rodičovsky nezkušené. Psycholog by měl tyto rodiče vést také k zamyšlení, zda nehrozí, že se v případě dvou sourozenců budou noví rodiče více soustředit na mladší dítě nebo naopak.

Další části psychologického posouzení se skládají z osobnostních dotazníků a různých testů, které pak bývají doplněny o životopis žadatele psaný rukou na nelinkovaný papír. Testová část vyšetření trvá zpravidla 4 až 5 hodin.

V případech, kdy o zprostředkování náhradní rodinné péče usilují žadatelé, kteří již rodinu založili, je třeba ji posoudit jako celek. Je-li to možné, psycholog navštíví rodinu přímo v místě bydliště. Při odborném posouzení dětí v rodině se psycholog zaměřuje na jejich určité osobnostní rysy a stupeň zralosti. Také se zajímá o pozici dětí v rodině a jejich roli, kterou mají mezi vrstevníky, spolužáky. Všimá si také stylu vzájemné komunikace mezi rodiči a dětmi, rodinných aktivit, zvyků, nežádoucího chování, silných a slabých stránek dětí.

Na konci psychologického vyšetření bývají žadatelé seznámeni s výsledky a závěry vyšetření (www.kraj-jihocesky.cz, 2005).

3.4 Přípravný kurz

Před přijetím dítěte musí žadatelé podle Matějčka (2002) absolvovat přípravný kurz. Ten byl dříve zajišťován okresním úřadem. V současné době kurzy přípravy zajišťují krajské úřady.

Většina účastníků nemá informace o tom, jak bude příprava probíhat, jaký bude její obsah a forma. Z toho pak pramení prvotní nedůvěra či negativní postoj vůči přípravnému kurzu. Před samotnou přípravou vytvoří lektoři a sociální pracovníci skupinu o 8 až 10 párech žadatelů, kteří mají podobná očekávání a motivaci. Příprava se skládá z jednotlivých i víkendových setkání (Rotreklová, 2003).

Po vzájemném představení a po organizačních záležitostech se společně probírají témata sociálně-právního vymezení NRP, její formy, kapitoly z vývojové psychologie, psychomotorický vývoj dítěte, připoutání dítěte, charakteristika opuštěných dětí, otázka kontaktu s biologickými rodiči, potřeba sdělení pravdy osvojenému dítěti o jeho adopci a další.

Žadatelé na přípravě absolvují také individuální pohovory, ve kterých se diskutuje o jejich dětství, pohledu na výchovu, vzájemných vztazích mezi partnery, zjišťuje se jak řeší vzájemné konflikty. Dále se řeší jejich motivace přijmout dítě, jejich sny, přání, očekávání a další otázky. Pokud se objeví ještě nějaký další nezpracovaný problém, například trauma bezdětnosti, tak se o řešení tohoto tématu prodlužuje individuální příprava (<http://www.amalthea.pardubice.cz>, 2009).

Rotreklová (2003: 14) píše: „Na závěr přípravy vypracovává lektorský tým pro žadatele závěrečnou zprávu o jejím průběhu, programu a podrobnější informace o probíraných tématech.“ Vedle zprávy je pak lektory vypracována ještě příloha, kde jsou formulovány závěry individuálních rozhovorů s účastníky. Rozhovory se vztahují k charakteristice dítěte, které by rodina byla schopna a chtěla přijmout.

Na posledním setkání dostanou manželé osvědčení o absolvování přípravy, kde jsou vyznačené i počty absolvovaných vyučovacích hodin.

3.5 Rozhodnutí

Na krajském úřadě se kromě psychologického posouzení na základě doložených lékařských zpráv vypracuje také zdravotní posudek. Ten se týká toho, zda jsou budoucí osvojitelé po zdravotní stránce schopni zajistit péči o dítě. Spolu s písemným výstupem z kurzu přípravy jsou tyto dva posudky důležitou součástí odborného posouzení a spolu s psychologickým posouzením jsou podklady k vydání rozhodnutí, které může být kladné (že se žadatelé zařazují do příslušných evidencí) nebo zamítavé. Žadatelé jsou také pozváni na krajský úřad, kde jsou psychologem a sociální pracovníci seznámeni s výsledky odborného posouzení (Novotná, Průšová, 2004).

O výběru žadatelů, kteří se jeví pro kvalitní péči o dané dítě nejvhodnější, nerozhoduje pouze jeden člověk. Jedná se o výběr kolektivní, který se uskutečňuje prostřednictvím odborníků. Podle Kovaříka (2004) jsou tito odborníci nazýváni poradním sborem, který se skládá ze sociálních pracovníků, psychologů, dětských lékařů a ředitelů kojeneckých ústavů, dětských domovů nebo jiných ústavních zařízení. Každý z těchto odborníků posoudí jednotlivé případy dětí, které mohou být umístěny do rodiny a z evidence žadatelů doporučí konkrétním dětem vhodné rodiny.

Vždy je nutné si uvědomit, že se hledají vhodní rodiče pro dítě a ne vhodné dítě pro rodiče. Při výběru rodičů je prioritou zájem a blaho dítěte, což znamená uspokojit potřeby

dítěte v optimální míře a ve správném čase. Aby bylo osvojení úspěšné, měla by být rovnováha mezi potřebami žadatele a potřebami dítěte (Novotná, Průšová 2004).

4. Čekání na nabídku dítěte

Podle Gabriela, Nováka (2008) nastává po období posuzování budoucích rodičů zpravidla nejdelší období celého procesu, což je období čekání na seznámení s konkrétním dítětem. Přesná doba čekání na dítě v zákoně není stanovena. Doba, kterou žadatelé čekají na přidělení dítěte do rodiny, se také značně různí podle regionu, ve kterém mají trvalé bydliště. Celkové čekání na dítě by podle odborníků mělo trvat minimálně devět měsíců. Ve skutečnosti je ale mnohem delší a budoucí rodiče čekají na své „vysněné“ dítě zhruba 2 až 3 roky.

Žadatelé by toto období čekání na dítě měli využít k ještě většímu prohloubení svých znalostí ohledně náhradní rodinné péče, pokračovat ve studiu dostupné literatury, hledat zajímavé příspěvky na internetu, pokusit se ve svém okolí nalézt rodiny, které již mají doma přijaté dítě a jsou ochotny se o své zkušenosti otevřeně podělit (Gabriel, Novák, 2008).

Další velice dobrou zkušeností může být pro budoucí rodiče seznámení s rodinou, která již obdobné dítě přijala. Rodiče mají možnost vyhledat například občanská sdružení, kluby a přátele pěstounů a seznámit se s jejich programem (Středisko náhradní rodinné péče, 2001).

Pokud budoucí osvojitelé či pěstouni mají již v rodině jiné děti, je třeba tyto děti na novou situaci dostatečně předem připravit. Rodiče by jim měli vysvětlit, co pro ně příchod nového dítěte bude znamenat. Měli by dětem říci jak pozitiva nové situace (budete mít nového kamaráda, budete si spolu hrát), tak by je měli připravit i na fakt, že nový člen rodiny bude vyžadovat velkou péči a pozornost rodičů. Problémem mohou být především děti, které si užívaly výsadního postavení jedináčka a měly veškerou pozornost rodičů jenom pro sebe. Takové dítě si totiž míru potřebné péče o nového člena rodiny nedokáže představit a nová situace po příchodu dalšího dítěte je pro něj velmi náročná. V takové situaci pak rodině mohou pomoci různá odborná pracoviště pro náhradní rodinnou péči, která si pozvou i tyto děti a o přijetí nového přírůstku se pak hovoří s celou rodinou (Tuláčková, 2002).

5. Přijmutí nového dítěte do rodiny

Když přijde nabídka na převzetí dítěte, je velmi důležité, aby si rodina vše dobře rozmyslela a nic neuspěchala. Vše by mělo probíhat v úzké spolupráci a důvěře s kojeneckým ústavem či dětským domovem. Dítě malé i větší by měla rodina nejprve poznat, než si je skutečně ze zařízení přebere i přesto, že jej viděli na fotografii a podle odborníků odpovídá jejich základním požadavkům. U kojenců a batolat je potřebné opakovaně je v jejich dosavadním prostředí navštívit, pozorovat, opatrně navazovat kontakt za přítomnosti jim známých lidí. Děti předškolního a školního věku by měly, po navázání kontaktů v ústavním zařízení, navštívit bydliště svých budoucích osvojitelů nebo pěstounů.

Většina dětí po návštěvě u budoucích rodičů projevuje touhu tam již zůstat nebo co nejdříve přijít. Není dobré něco dítěti slibovat či předstírat. Důležité je, aby se budoucí rodiče chovali klidně, vlídně a dali najevo své radostné očekávání (Matějček a kol., 1999).

Když přijde do rodiny nové dítě, je to zatěžkávací zkouška pro všechny. Osvojitelé či pěstouni mohou přijmout dítě, které bude vůči ostatním dětem v rodině nejstarší, prostřední nebo nejmladší. I když rodiče zachovají věkovou posloupnost a nové dítě v rodině bude nejmladší, mění se i tak celý rodinný systém. Je to podobné jak při narození dítěte. Vztah mezi biologicky nevlastními sourozenci v podstatě skrývá dvě role. Mít „nevlastního“ sourozence a být „nevlastním“ sourozencem. Z pohledu dítěte, které dostalo „nevlastního“ sourozence, jde hlavně o to, jak je bude přijímat. Iniciativa je tedy spíš na jeho straně. Z pohledu dítěte, které se stane „nevlastním“ sourozencem, jde o to, jak potenciální sourozenec či sourozenci budou přijímat jeho. Rodiče by si měli plně uvědomit, že sourozenci, a to biologičtí i nebiologičtí, jsou si vzájemně nejbližším a nejvydatnějším stimulačním prostředím a měli by pozitivní sourozenecké vztahy posilovat (Kratochvílová, 2006).

5.1 Projevy chování po příchodu nového dítěte do rodiny

Schoolerová (2002: 83) píše: „V důsledku obtížných podmínek ještě před adopcí nebo pěstounskou péčí si tyto děti mohou do své adoptivní rodiny přinést takové projevy chování, které naznačují jejich problémy s utvářením vazeb.“

Pro každé dítě je důležité, aby mělo u sebe v prvních letech života matku a nebo jinou mateřskou osobu, která by uspokojila všechny jeho biologické a psychické potřeby. Připoutání k mateřské osobě dává dítěti jistotu, radost ze života, pocit bezpečí, ochrany, umožňuje dítěti osamostatnit se v čase, kdy je to přirozené. Připoutání je pro dítě předpokladem také k tomu, aby se jeho mozek normálně vyvíjel. Proto by mělo být dítě opatrované, nošené na rukou a mělo by vědět, že kdykoliv ohlásí nějakou potřebu, bude uspokojená. Pokud dojde k nepříznivým situacím v ranném dětství a dítě nemá dostatečně uspokojeny základní emoční potřeby, fyzický kontakt apod., může to způsobit celou řadu poruch, které se dají nazvat Porucha připoutání (http://www.adopcia.sk/aktual_1.htm). Takové děti mohou například trpět:

5.1.1 projevy uzavřenosti a odmítání

Odmítnutí zanechává v dítěti trvalé rány, ničí pocit vlastní hodnoty a narušuje jeho schopnost sebejistoty. Je proto důležité pozitivně a důsledně utvrzovat dítě o jeho hodnotě a ujišťovat jej, že jeho cena není založena na výkonu.

5.1.2 hromadění nebo hltání jídla

Některé děti mohou pocítovat tzv. „chronickou prázdnotu“, kterou se snaží zaplnit jídlem, což se často projevuje hromaděním nebo kradením potravy. Tato prázdnota většinou neznamena, že by bylo dítě dříve ochuzováno o jídlo. Častěji jde o podvědomý reflex, kdy jim jedení například cukru přináší radostnou náladu, podobně jakoby je měl někdo rád. Takové dítě potřebuje spoustu emocionálního ujišťování ve formě pohlazení či polibků. Zmíněné projevy časem vymizí, ale není dobré reagovat přehnaně (Schoolerová, 2002).

5.1.3 agresivní chování

Děti, které přijdou do rodiny, mohou mít zkušenosti s agresivním nebo násilným chováním. Agrese může být pro takové dítě jediným nástrojem, jak uvolňuje své potlačované pocity. Pokud nastane situace, že jedno z dětí trápí jiné, není dobré uchýlovat se k fyzickým či tvrdým slovním trestům. V takové situaci je nejlepší dát dítěti čas pro sebe, kdy dítě na rodičovské přání tráví určitou dobu o samotě. Dítěti by se mělo stále dokola opakovat, že je špatné někoho trápit a zraňovat a připomínat mu jeho vlastní vnitřní zranění. To ale vždy jen tehdy, když je dítě už klidné. I když má dítě v sobě něco, čím zraňuje ostatní lidi, má kromě toho i své dobré stránky. Je třeba, aby mu je rodiče dávali všemožně najevo a tím ukázali, že o nich ví (Archerová, 2001).

5.1.4 lhaní a krádeže

Dalším problémem, který se může u těchto dětí vyskytnout je lhaní, či dokonce krádeže. U mnoha dětí se lhaní a krádeže rozvinuly jako prostředek, jak v chaotickém prostředí přežít. Pokud dítě ukradne něco v obchodě, mělo by kradenou věc vrátit majiteli a připravit se na důsledky. Co se týče lhaní, měli by rodiče nechávat menší lži bez většího rámusu projít. Je dobré povzbuzovat dítě, aby říkalo pravdu, povídat si sním o lhaní a jeho příčinách a za pravdu jej vždy pochválit (Weikert, 2007).

5.1.5 přehnaná touha po náklonnosti

Dítě, které neumí vytvářet vazby, vyhledává a usiluje o pozornost a to i ze strany cizích lidí. Tyto děti nemají ve svém životě osobu, kterou by vnímali jako „matku“ nebo „otce“. Pokud rodiče pracují mimo dům, je dobré najmout si pro dítě v jejich nepřítomnosti spíše ošetřovatelku, která by se o dítě jako jediná krom rodičů starala, než jej posílat například do mateřské školy (Schoolerová, 2002).

Projevy, které jsem zde uvedla, nejsou jediné, kterými může dítě po příchodu do nového prostředí trpět. Je jich mnohem více a u každého dítěte je individuální, zda a jaké problémy se projeví. Mezi další projevy dítěte, které mohou adoptivní rodiče či pěstouni těžce snášet, patří například hyperaktivita, hromadění peněz, dětské kouření, fňukání, zatvrzelost, manipulace, tlučení hlavou, zapomnětlivost, netečnost, exhibicionismus, špatný vztah k dětem, ničení práce jiných dětí, černobílé vidění světa, slabý nebo žádný oční kontakt a spousta dalších.

Pokud dítě nemělo po dlouhou dobu a v dostatečné míře uspokojovány základní psychické potřeby, může také trpět tzv. psychickou deprivací. Projevy psychické deprivace mohou být velmi různé. Např. u dětí do tří let věku může jít o opoždění psychomotorického vývoje, chudší duševní obzor, nezúčastněná nebo rozmrzelá nálada, nedětsky vážný výraz. Také řečový projev dítěte může být chudý, chybí mu typická dětská radost. S přibývajícím věkem mívají často děti odloženou povinnou školní docházku, protože nebývají dostatečně vyzrálé. Často jejich prospěch neodpovídá schopnostem, ačkoliv jsou jejich intelektové dispozice v normě. V pubertálním věku, se pak může deprivace projevit i ve vztahu ke skupině, v sociálním začleňování a mohou vzniknout i různé závislosti. Důsledky deprivace mohou přetrvávat až do dospělosti (Vašátková, Vyhnalová, 2008).

5.2 Vztah původních dětí v rodině k nově příchozímu dítěti

Podle Archerové (2001) je prvním úkolem pro rodinu, zvláště však pro rodiče, aby vytvořila nový rodinný systém. Jeho součástí by měly být nové povinnosti, zvyky a důležité jsou také společné rodinné činnosti.

Slučování rodinných vztahů mezi biologickými a adoptovanými dětmi může být velkým problémem. Podle adoptivních rodin existuje celá škála těžkostí, které jsou s tímto úkolem spojené. Může jít například o střety ohledně prostoru a vlastnických práv, extrémní soupeření, hněv či agresi. Biologické (původní) dítě, které už doma bydlí, může narazit na problémy v utváření vztahu k novému sourozenci a může mít problém zvládnout všechny změny, které z příchodu nového člena vyplývají (Schoolerová, 2002).

Podle Kratochvílové (2006) by rodiče při přijímání dětí měli promyslet, jaké dítě přijmou, aby potenciálně neohrozilo některého stávajícího sourozence v sourozeneckých konstelacích. Měli by zvážit, zda u některého dítěte není velmi pravděpodobné, že se mezi ním a novým sourozencem vyvine rivalita nebo žárlivost.

Z biologických dětí v rodině totiž obvykle nejvíce zápasí s přijetím to, které nově příchozí člen nahradí v pořadí narození. Najednou se dítě, které bylo nejstarší nebo nejmladší ocitá v roli prostředního a cítí se nahrazené. Výsledkem pak může být hněv, zášť a překvapivá změna postojů a chování (Schoolerová, 2002).

Pokud je to možné, měli by rodiče nechat mezi jednotlivými přírůstky do rodiny vždy několikaletý odstup, a to ať jde o děti vlastní či adoptované. Ideální je nechat mezi dětmi rozmezí tří let. (Archerová, 2001).

Děti, které již v rodině jsou, zde mají vytvořený svůj životní prostor a teritoria. Znají péči, kterou jim rodiče věnují. Pokud tedy přijde do rodiny nový sourozenec, je nejtypičtějším problémem žárlivost a to především u dítěte, které bylo dosud jedináčkem. Najednou se musí dívat na to, že rodiče i širší rodina se mazlí s někým jiným nebo ho dokonce v některých situacích upřednostňují (Tuláčková, 2002).

Tuláčková (2002: 10) píše: „Dalším problémem, který musí rodiče velmi citlivě řešit, je snaha staršího dítěte věnovat se mladšímu a přemoci v sobě žárlivost.“ Problémem může být, že tato snaha je tak intenzivní, že nelze vyloučit, že by mohla novému (především mladšímu) dítěti ublížit.

Podle Schoolerové (2002) je velkou zkouškou pro rodiče otázka stejných výsad a stejné kázně. Je totiž těžké rozhodnout se, co je při uplatňování práv a kázeňských prostředků spravedlivé. Často se stane, že jsou biologické děti v určitém smyslu zralejší a

zodpovědnější, rodiče na ně kladou vyšší nároky než na přijaté dítě. V takové situaci může mít původní dítě v rodině pocit, že jsou na něj rodiče nespravedliví.

5.3 Vztah příchozího dítěte k původním dětem v rodině

Vztahy mezi vlastními a přijatými dětmi souvisí s tím, jaké postoje k dětem zaujímají náhradní rodiče. Přijaté děti si velice všímají a srovnávají, zda nejsou ukřivďované a opomíjené. Opačným problémem pak může být i to, že náhradní rodiče začnou odepírat pozornost a lásku původním dětem, aby ty přijaté neměly pocit, že jsou opomíjené. Pak přirozeně dojde k tomu, že tyto děti se cítí odstrčené a žárlí (Sobotková, 2003).

Archerová (2001) upozorňuje na to, že děti, které byly v minulosti zraněny, prožily odloučení, ztrátu, zanedbávání nebo zneužívání, se často neumí dělit a to zvláště o nové rodiče a osobní prostor a na nové sourozence žárlí.

Někdy se může stát, že jeden sourozenec začne týrat nebo dokonce sexuálně zneužívat druhého. Pravděpodobně se tak ztotožňuje s dospělým, který ho v původní rodině zraňoval, a tímto způsobem, jež zná, se snaží získat kontrolu nad vlastním životním zmatkem.

Když jde vše dobře, mělo by podle odborníků trvat asi tři měsíce, než si původní děti zvyknou na nově přijaté dítě a také než si nové dítě zvykne na prostředí, ve kterém bude žít. Za tři měsíce soužití se o sobě rodina dozví víc. Rodiče i starší děti budou vědět, co dělá přijatému dítěti radost, s čím má naopak problémy, kdy je unavené, kdy se bojí, proč pláče. A přijaté dítě zase postupně objeví, jaké zvyky v rodině panují, kde má to své místo, kdy rodiče chodí z práce, a mohou se tak svým dětem (tedy i jemu) věnovat. A také že má své nové sourozence, se kterými si může hrát a v případě potřeby se na ně obrátit s prosbou o radu či pomoc (<http://www.rodina.cz/clanek6113.htm>).

5.4 Řešení problémů mezi dětmi

Pokud nastane situace, že jedno z dětí trápí jiné a je agresivní, tak není dobré uchýlovat se k fyzickým či tvrdým slovním trestům. V takové situaci je nejlepší dát dítěti čas pro sebe, kdy na rodičovské přání tráví určitou dobu o samotě. Dítěti by se mělo stále dokola opakovat, že je špatné někoho trápit a zraňovat. I když má v sobě něco, čím ostatní

zraňuje, je třeba pamatovat na jeho dobré stránky a dávat mu je všemožně najevo. Tím rodiče dítěti ukáží, že o nich ví (Archerová, 2001).

Jak už jsem psala, je nejtypičtějším problémem mezi dětmi žárlivost. V této situaci je podle Tuláčkové (2002) dobré vyvarovat se pokynům typu: „Ty jsi starší, musíš ustoupit, tobě jsme se věnovali hodně předtím, teď je na řadě tvůj nový sourozenec“. Tato sdělení vnímají děti jako křivdu a mají pocit, že druhé dítě mají rodiče najednou raději, protože všechno, co pro něj dělali dříve, teď dělají jen pro to nové dítě.

Archerová (2001) píše: „Snažte se věnovat každému dítěti dostatečně dlouho, ale pamatujte si při tom, že nikdo nedokáže přesně stanovit, co znamená dostatečně.“ Většinou bývá lepší netrvat na tom, aby děti měly vše společné. Je dobré vyhradit každému dítěti jeho vlastní prostor (pokoj či jen koutek) a pokud je to možné, měli by rodiče oblíbené činnosti s dětmi provádět s každým zvlášť.

V otázce stejných výsad a kázně je nejlepší, promluvit si s dítětem, které má pocit, že jsou na ně rodiče nespravedliví. Je dobré mu vysvětlit, z jakého prostředí druhé dítě pochází a objasnit mu jejich přístup k problémům a dalším situacím vůči tomuto dítěti. Díky těmto informacím umožní rodiče aby dítě situaci více pochopilo a dokázalo se vcítit do svého nového sourozence (Schoolerová, 2002).

Rodiče by problémy mezi dětmi neměli podceňovat. Podle Matějčka a kol (2002) jsou případy vrácení dětí pro odmítání dětí vlastních velmi smutné a varující. Přestože se většina problémů urovná v rodině, rodiče by se neměli zdráhat obrátit se i na odborníky.

Rodiny mají možnost spolupracovat s lékařem, psychologem, školou či kluby rodičů. Klubová setkání náhradních rodičů jsou jakýmsi centrem pomoci pro rodiny, které mají v péči dítě či více dětí. Jsou to setkání, při kterých jsou organizovány odborné besedy a přednášky k problematice výchovné péče. V rámci diskuse je vytvářen dostatečný prostor pro rodiče či pěstouny ke sdělování vlastních zkušeností (Provazníková, 2002).

5.5 Význam sourozenců pravých i nepravých

Podle Matějčka, Dytrycha (2002) se jak u velkých pěstounských rodin, tak u individuálních pěstounských či a adoptivních rodin velmi brzy a velmi silně vytvoří sourozenecká soudružnost spolu s vědomím, že všichni patří k sobě a všichni spolu do jedné rodiny. Děti přicházející velmi brzy přijímají za sourozence vlastní děti svých adoptivních rodičů či pěstounů. Často jsou těmito dětmi rovněž za sourozence přijímány a pokud jsou původní děti v rodině starší či dominantní, stávají se pro příchozí děti vzorem.

Rodiče by měli mít na paměti, že některé děti k sobě mají bližší vztah, daný většinou jejich zájmy, temperamentovými rysy atd. Nelze předpokládat, že se všechny děti budou mít od počátku rády úplně stejně (Matějček a kol., 2002).

Pro velké rodiny, kde jsou namícháni vlastní i „nevlastní“ sourozenci, se vytváří typické sourozenecké tabu. To znamená, že chlapci a dívky v téže rodině, i když jsou si pokrevně cizí, nejsou jedni pro druhé sexuálně přitažliví. „Obavy ze sexuálních komplikací ve vztazích mezi nevlastními sourozenci v rodině by tedy v zakládání nového společenství neměly hrát podstatnou roli. Zcela vyloučit je ovšem nemůžeme, tak jako nemůžeme vyloučit ani jiné, byť málo pravděpodobné, životní komplikace“ (Matějček, Dytrych, 1999: 120).

Naproti tomu ale například Colorosová (2008) píše, že nevlastní sourozenci mohou být mezi sebou přitahováni. Sexuálně nabytá atmosféra vznikne obzvlášť v případech, kdy jsou v rodině dospívající děti, které mají mezi sebou nejasné vztahy, komunikační problémy, či disciplinární neshody. Dospělí mohou dětem vysvětlit rozdíl mezi pocity, přáními a chováním a otevřeně si o všem mezi sebou promluvit. Pakliže se totiž mezi sebou jednotliví členové rodiny zapletou, může tím utrpět celá rodina.

Praktická (tvůrčí) část

6. Metodologie výzkum

V této části práce nejprve popíši zvolený cíl práce. Dále představím metodu, v rámci které budu dané téma zkoumat a techniku, kterou jsem zvolila k získání nezbytných informací pro svůj výzkum. Upřesním, podle čeho jsem volila výzkumné vzorky, v jakém prostředí jsem výzkum prováděla a jakých etických zásad jsem se držela.

6.1 Cíl práce

Tématem mé práce jsou vztahy mezi dětmi v náhradní rodinné péči. V závislosti na tomto tématu jsem si stanovila cíl s názvem: „Jaké skutečnosti mají vliv na vytváření vztahů mezi dětmi osvojenými či v pěstounské péči, které přijdou do rodiny a dětmi, které již v rodině žijí.“

V rámci svého výzkumu se pokusím především zjistit, jak vnímají osvojitelky nebo pěstounky vztahy mezi dětmi, které přišly nově do rodiny a dětmi, které už v rodině byly. Budu se zajímat o to, jestli rodiče nějak připravovali původní děti v rodině na příchod nového sourozence a zda si myslí, že je taková příprava užitečná. Dále se budu například ptát, jaký vztah zaujalo dítě, které již v rodině bylo ke svému novému sourozenci, jestli pomohlo dítěti, které přišlo do rodiny, že už tam bylo jiné dítě a především se zaměřím také na to, zda se vyskytly ve vztazích mezi dětmi nějaké problémy.

6.2 Typ výzkumu

Existují dva typy výzkumu, mezi kterými můžeme volit na základě podstaty zkoumaného problému. Jedná se o výzkum kvantitativní a kvalitativní. Já jsem si pro svou práci zvolila výzkum kvalitativní a to hlavně proto, že problém který zkoumám vyžaduje hlubší proniknutí do vztahů v rodině a jejich pochopení.

Kvalitativní výzkum studuje subjektivní kategorie a vytváří nové teorie a hypotézy. Získává mnoho informací o velmi malém počtu jedinců. V kvalitativním výzkumu

v podstatě rozhodují o redukci dat respondenti tím, že výzkumníkovi řeknou, co považují za důležité a zkoumající v tom pak hledá struktury (Disman, 2000).

Nejběžnější techniky sběru informací v kvalitativním výzkumu jsou:

- c) zúčastněné pozorování
- d) nestandardizovaný rozhovor
- e) analýza osobních dokumentů (Disman, 2000).

6.3 Techniky sběru dat

Techniky sběru dat se obecně dělí na:

- a) dotazování- zde jde především o naslouchání, správné kladení otázek a získávání odpovědí. Existuje více technik, jak můžeme rozhovor vést. Jde o rozhovor s návodem, strukturovaný a rozhovor neformální.
- b) pozorování- při této technice zkoumající pozoruje chování a projevy lidí. Pozorování se dělí na zúčastněné, kdy je pozorovatel v osobním vztahu s pozorovaným a nezúčastněné, kdy je pozorovatel pasivní a s pozorovanými má minimální kontakt.
- c) Sběr dokumentů a fyzických dat (Hendl, 2005).

Pro svůj výzkum jsem si zvolila techniku rozhovoru s návodem. Návod představuje seznam otázek či témat, které je nutné probrat. Je na tazateli, jakým způsobem a v jakém pořadí získá informace, které osvětlí daný problém. Zůstává mu i volnost přizpůsobovat formulace otázek podle situace. Tento typ rozhovoru pomáhá dotazovanému udržet zaměření rozhovoru a dovoluje mu také uplatnit vlastní perspektivy a zkušenosti (Hendl, 2005).

Při sestavování otázek rozhovoru jsem se zaměřila především na témata, která se týkají vztahů mezi dětmi v rodině. V rámci toho jsem otázky rozdělila do 5 navazujících okruhů. Nejprve mě zajímala struktura rodiny. Zjišťovala jsem, kolik členů ji tvoří, v jakém jsou vzájemném vztahu děti v rodině, zda jde o děti vlastní, v pěstounské péči či v adopci a také věk dětí, včetně věku při příchodu do rodiny

Další okruh s názvem Rozhodování o přijetí dalšího dítěte do rodiny byl zaměřen na otázky o tom, co vedlo rodinu k rozhodnutí, přijmout „cizí“ dítě, jak o svém úmyslu

mluvili s ostatními dětmi, jestli je na příchod nového sourozence připravovali a zda absolvovali kurz přípravy pro budoucí náhradní rodiče a jaký měl pro ně význam.

Vztah dětí žijících v rodině k novému členu rodiny je téma, kdy jsem zjišťovala, jaký vztah zaujaly děti původní v rodině k nově příchozímu a zda se s novou situací dobře vypořádaly.

Ve čtvrtém okruhu nazvaném Vztah příchozího dítěte k jeho novým sourozencům jsem naopak zjišťovala, zda a jak pomohla dětem příchozím přítomnost jiného dítěte v rodině.

Poslední skupinu otázek jsem pojmenovala Problémy mezi dětmi v rodině. Zde jsem se zabývala projevy příchozích dětí, jejich problémy a následným řešením těchto problémů. Také mě zajímalo, co se rodičům osvědčilo při začleňování dětí do rodinného kolektivu. Na závěr rozhovoru jsem dala všem dotazovaným doplňující otázku. Zjímalo mě, kdyby mohli rodiče využít současných zkušeností, zda by při přijetí prvního dítěte dělali něco jinak

6.4 Volba výzkumného vzorku

K rozhovoru jsem si vybrala jako komunikační partnery matky dětí, které přijaly dítě nebo děti do náhradní rodinné péče. Důležité pro mě bylo, aby v rodině byly minimálně dvě děti, jelikož jsem zkoumala vztahy mezi těmito dětmi. Nerozlišovala jsem, o jakou formu náhradní rodinné péče půjde, zda o pěstounství nebo adopci. Kontakty na rodiny jsem získala ze Sdružení pěstounských rodin, kde jsem byla před několika lety na praxi. Jednotlivé pěstounky a osvojitelky jsem nejprve oslovila emailem. Jelikož se mi ale nikdo neozval zpátky, rozhodla jsem se zbylé rodiny obtelefonovat. Pak už nebyl problém a rodiny, kterým jsem telefonovala, byly ochotné se se mnou sejit a zodpovědět mi mé otázky.

6.5 Etická stránka výzkumu

Všechny komunikační partnerky jsem na počátku rozhovoru seznámila se svým výzkumem a zodpověděla jim případné otázky. Dále jsem je ujistila o tom, že zjištěné informace budou použity pouze pro účely výzkumu mé bakalářské práce, a že jejich

odpovědi nebudu nikde zveřejňovat. Přestože mě většina respondentek ujistila, že jim nebude vadit, pokud jejich křestní jména nechám v pravé podobě, rozhodla jsem se je pozměnit. Změnila jsem také jména všech dětí.

6.6 Prostředí výzkumu

Výzkum jsem prováděla s pěti náhradními matkami a to přímo v jejich rodinách. Atmosféra rozhovoru byla vždy příjemná. Všechny rodiny, za kterými jsem v rámci výzkumu byla, pocházely z Brna a jeho okolí. Rozhovory jsem nahrávala na diktafon a poté doslovně přepisovala. V situacích, kdy náhradní matky nechtěly být nahrávány, jsem si během rozhovoru psala poznámky rovnou na papír. Délka rozhovorů byla různá. Většinou se pohybovala v rozmezí 20 minut až jedné hodiny.

7. Základní charakteristika výzkumného vzorku

V této kapitole shrnu pro lepší orientaci v textu základní informace o rodinách, ve kterých jsem výzkum prováděla. Přestože jsem pozměnila jména rodin i dětí, ostatní údaje jako pohlaví, věk, forma náhradní péče a další zůstaly nezměněny.

Tab. 1: Rodina Adámková (A)

Respondentka	Děti	Věk dětí při příchodu do rodiny	Sourozenecký vztah	Forma NRP
Paní Adámková	Pavel 9			biologický syn
	Karolína 5	1 rok		adopce
	Ivan 2	1 rok		adopce

Tab. 2: Rodina Brázdová (B)

Respondentka	Děti	Věk dětí při příchodu do rodiny	Sourozenecký vztah	Forma NRP
Paní Brázdová	Táňa 16			Biologická dcera
	Julie 13	9 let		adopce
	Dášenska 6	3 roky	Biologičtí sourozenci (dvojčata)	pěstounská péče
	Vítek 6	3 roky		pěstounská péče

Tab. 3: Rodina Císařová (C)

Respondentka	Děti	Věk dětí při příchodu do rodiny	Sourozenecký vztah	Forma NRP
Paní Císařová	Kateřina 14			biologická dcera
	Matěj 13	10 let		adopce
	Kája 11			biologický syn
	Marika 11	1 rok		adopce
	Zora 3			biologická dcera

Tab. 4: Rodina Daňkova (D)

Respondentka	Děti	Věk dětí při příchodu do rodiny	Sourozenecký vztah	Forma NRP
Paní Daňková	Ríša 10			biologický syn
	Bertík 11	4 roky		adopce

Tab. 5: Rodina Erbenova (E)

Respondentka	Děti	Věk dětí při příchodu do rodiny	Sourozenecký vztah	Forma NRP
Paní Erbenová	Sára 15			biologická dcera pěstounky
	Emma 13	10 let		pěstounská péče

V téměř všech uvedených rodinách se na výchově dětí podílí oba rodiče. Pouze pěstounka paní Erbenová se stará o obě dívky, jak o vlastní biologickou dceru, tak o dívku

v pěstounské péči úplně sama. Často ji ale s výchovou pomáhají rodiče a to především otec.

8. Analýza získaných dat

V této části práce se budu věnovat samotné analýze zjištěných dat. Z rozhovorů jsem vybrala následující kategorie, které budu podrobněji popisovat.

- rozhodování
- příprava dětí v rodině
- výběr dítěte
- začleňování nového dítěte
- vztahy mezi dětmi
- problémy a jejich řešení

8.1 Rozhodování

Důvody pro přijetí dítěte do rodiny bývají u každých adoptivních rodičů či pěstounů různé. Jak už jsem uvedla v teoretické části, jde nejčastěji o nedobrovolnou bezdětnost nebo o zvýšenou potřebu dát lásku více dětem. Vzhledem k tomu, že se ve své práci zabývám vztahy mezi dětmi v náhradní rodinné péči, hovořila jsem jen s rodinami, kde bylo více dětí. Ani v jedné z rodin jsem se nesetkala s důvodem nedobrovolné bezdětnosti. Ve všech rodinách se vyskytovaly děti jak biologické, tak v jedné z forem náhradní rodinné péče.

Nejčastějším důvodem pro přijetí dítěte byl pocit, potřeba pomoci jiným dětem. *Mně to připadalo, tak jako jsem na to myslela snad odjakživa. Tím, že jsme prožívali našeho Pavlíka, hlavně to jeho narození, tak jsme se definitivně rozhodli, že do toho jdeme. Karolínku jsme si vzali a ještě pořád zbývalo, tak jsme si vzali ještě Ivču (Adámková).* Stejný názor měla také paní Císařová. *No, já odmalička jsem si chtěla adoptovat dítě. Mě se hrozně dotýkaly ty filmy, jako ten Oliver Twist a vždycky jsem chtěla děti, pomoci jim.* U druhého přijatého dítěte však paní Císařová uvedla jiný důvod. Zde se pak shodovala i s další respondentkou paní Brázdovou. *Před několika lety byla kampaň, ze Sdružení pěstounských rodin, ta holčička za těma dveřma, která je pořád na billboardech a na obrázcích a proto jsme o tom začali s manželem nějak přemýšlet. A pak, když řekl, že by byl schopnej vychovat cizí dítě a mít ho rád, tak jsme do toho šli (Brázdová).*

U jedné rodiny pak byla důvodem přijetí adoptivního syna známost s jinými dětmi v pěstounské péči. *My jsme znali už některé rodiny, které měly děti v pěstounské péči, tak*

kvůli tomu nás to napadlo. Chtěli jsme jedno nebo dvě děti, ale nakonec jsme přijali jen Bertíka (Daňková).

V rámci rozhodování vyšlo najevo, že se rodiče vždy rozhodli sami bez porady s původním dítětem v rodině, jaké další dítě a jakého pohlaví přijmou. *Chtěli jsme s manželem holčičku, takže jsme s Ríšou pohlaví dítěte neprobírali, ale chtěli jsme, aby byl mladší než náš (Daňková).* Další z maminek mluví podobně. *Chtěla jsem dvouletou holčičku a nechtěla jsem jiný etnikum. V tomhle jsem měla jasno, protože já jsem měla tu dceru a nemám partnera, tak jsem si netroufla vychovávat kluka (Erbenová).* Jiného názoru byla paní Brázdová. *Ne, děti se nepodílely na rozhodování. Bylo nám jedno, zda přijmeme holku nebo kluka.*

Z textu je patrné, že rodiče jednoduše toužili ještě po dalším dítěti nebo dětech. Chtěli dát lásku a péči dětem, které neměli v životě tolik štěstí jako jiné děti. Ve většině případů je na tento nápad navedlo okolí a to buď různé kampaně nebo známosti s jinými náhradními rodinami. V rámci rozhodování, jaké dítě přijmout, měli náhradní rodiče buď předem jasno sami nebo jim bylo jedno jakého pohlaví přijaté dítě bude. Ostatní děti, přestože byly připravované a o příchodu nového člena rodiny s rodiči mluvili, se na tomto rozhodování nepodílely.

8.2 Příprava dětí v rodině

V teoretické části práce jsem se zmiňovala, že pokud mají budoucí náhradní rodiče již v rodině jiné děti, tak je třeba je náležitě na novou situaci předem připravit. Podle Tuláčkové (2002) by měli rodiče dětem vysvětlit, co pro ně příchod nového dítěte bude znamenat. Měli by se zaměřit jak na pozitiva nové situace, tak i na negativa.

Z rozhovorů jsem zjistila, že ve všech pěti rodinách se o příchodu nového dítěte mluvilo s původními dětmi v rodině. *Jasně, že jsme o tom se synem mluvili a rozebírali to. Pájovi byly zhruba tři roky, ale samozřejmě jsme mu to vysvětlovali. Dokonce nás překvapil. Když jsme si pro Karolínku jeli do Děčína, tak on přestože se v té době hrozně styděl, tak přišel do té kanceláře, otevřel dveře a řekl: „My si jdeme pro holčičku.“ (Adámková)*

Podobnou odpověď jsem dostala i od paní Erbenové. *No určitě, protože při těch testech, ty testy musí podstoupit i to dítě. Takže ona o tom věděla, ona v podstatě chtěla taky sestřičku.*

Z hlediska přímé přípravy dětí na novou situaci, se už odpovědi v jednotlivých rodinách místy lišily. V některých rodinách připravovali rodiče děti jak na pozitiva, tak i na negativa nové situace. *Večer jsme si vždycky sedli a ať už to je, protože jsme čekali skoro dva roky, bylo to takový furt nejistý. A on jak to poslouchal s náma, tak už na to byl takovej nachystanej a už to taky chtěl. Říkali jsme mu i ty negativa. U Karolínky jsme o tom s ní pak také mluvili, před tím než přišel Ivča, ale ona si to i přesto nedokázala tak úplně srovnat, byla na nás hrozně fixovaná, tak to byl pak problém (Adámková).* Stejně tak v rodině Císařových. Tam rodiče také připravovali své děti i z pohledu pro ně negativního. *Už dlouho jsme o tom mluvili. Když jsme si vzali Maričku, tak tím, že oni byli připravovaní na to, tak ta Katka se těšila, že se půjdem na tu princeznu podívat. A to jsme jim to říkali bez obalu. I to, že to vždycky třeba nebude jednoduchý (Císařová).*

Ve dvou z rodin se náhradní rodiče rozhodli, že budou dětem raději říkat jen výhody budoucí situace. *Když to tomu dítěti naservírujete jak potřebujete, tak pokud není samolibý a já nevím co a má trošku sociálního citění, tak je to jednodušší. Pokud nemá strach, že přijde o nějaký svůj komfort. Táňa se těšila, že bude mít sestru. Předtím byla jedináček a hrozně nás furt prosila o sourozence (Brázdová).* Daňkovi mluvili se synem také jen o pozitivěch. *Ríša byl tehdy malej, dva roky, když jsme si žádali, takže se zas tak moc mluvit nedalo. Říkali jsme mu jen to dobrý, aby se na něho těšil.*

Jak se zmiňuji v teoretické části, je důležité aby náhradní rodiče s dětmi o příchodu nového člena rodiny mluvili. Tři z rodin se s dětmi bavily jak o pozitivěch, tak i o negativěch příchodu nového člena. Děti v rodině to nijak negativně nenaladilo a přesto se na příchodícího velmi těšily. Zbylé dvě rodiny daly přednost pouze pozitivnímu vylíčení budoucí situace. Nechtěly, aby se jejich děti předem špatně naladily na budoucího sourozence.

8.3 Výběr dítěte

Podle Kratochvílové (2006) mohou osvojitelé přijmout dítě, které bude vůči ostatním dětem v rodině nejstarší, prostřední nebo nejmladší. Vždy by se mělo doporučovat, aby nastávající náhradní rodiče zachovali věkovou posloupnost dětí tak, jak je přirozená. To znamená, že je dobré přijmout vždy nejmladší dítě, aby ostatní děti v rodině nepřišli o své výsadní postavení (např. nejstaršího sourozence). I když rodiče zachovávají věkovou posloupnost a nové dítě v rodině bude nejmladší, tak se mění celý rodinný systém.

Z rozhovorů jsem zjistila, že většině rodinám (čtyřem z pěti) bylo doporučováno, aby přijaly vždy nejmladší dítě a tři rodiny toto odborné doporučení také dodržely. *Ano, přemýšleli jsme o tom, že chceme nejmladší dítě. On nám to doporučil tak i psycholog, že má jako ta poslušnost rodiny zůstat zachovaná. Aby přicházející byl vždycky ten nejmladší, aby Pavlík zůstal vždycky nejstarší. Aby mu zůstalo to jeho postavení. Myslím si, že to tak asi je dobře (Adámková).* Téměř shodnou odpověď jsem dostala i od paní Brázdové. *Jasně, chtěli jsme nejmladší. Ten život je takovej zapeklitej. Někdy má člověk něco namyšlenýho a pak se to otočí, ale chtěli jsme to tak a vyšlo to tak. To je nejdůležitější. Navíc nám to bylo hodně i doporučováno, že není dobrý brát si starší děti, že to může narušit to jejich postavení.*

U jedné z rodin sice bylo doporučováno, aby přijali mladší dítě, přesto se nakonec rodina rozhodla a přijala čtyřletého chlapce, který byl o rok starší, než jejich biologický syn. *Chtěli jsme, aby byl mladší než náš. Tak nám to bylo i doporučeno, aby nebylo dítě starší než naše. Prý je to tak lepší. I když nám to doporučovali, dostali jsme nabídku na Bertíka, který je vlastně o rok starší než Ríša. Nejdřív jsme si nebyli jistí, jestli jo, ale pak jsme si řekli, že by to bylo dobrý, že jsou kluci skoro stejně starý, že to zvládnem (Daňková).*

Jiná situace byla v rodině paní Císařové. Zde rodina přijala nejdříve holčičku, která byla nejmladší, pak se však rozhodli rodinu rozšířit i o Matěje, kterému bylo při příchodu do rodiny deset let a navíc nahradil v postavení jejich biologického syna, který je o dva roky mladší. *U Matěje, to jsem si právě vzala od Sdružení časopis tam bylo napsáno. Najdou i tyhle děti domov? A já s tím bříškem jsem ležela ve vaně a říkala jsem si, že takový starší dítě bych si v životě nevzala. A teď mě vyvstal tam takovej kluk. Psali o něm, že je šikovnej, a že je nadprůměrně inteligentní. Že hraje šachy a Kája v té době taky chodil do šachů. Tak nějak to vyplynulo, že jsme se na ten inzerát ozvali. On k nám ani nechtěl, že už to neriskne, protože byl už předtím v nějaké rodině, kde ho vrátili (Císařová).* I přesto, že rodiny paní Daňkové i Císařové přijaly děti, které nahradily původní děti v rodině v jejich pozici, nezjistila jsem z jejich odpovědí, že by to mělo na tyto děti nějaký zásadní vliv. V obou rodinách byl nahrazen ve svém postavení chlapec a krom menšího žárlení, o kterém budu psát v kapitole Vztahy mezi dětmi, jsem na nic závažnějšího nepřišla. *Jen ze začátku trochu Ríša žárlil, hlavně na hračky svoje, ale to si myslím, že je to i u jiných dětí. S tou pozicí, na začátku byl ten Bertík, i když byl starší, tak se choval jak mladší, takže to bylo jak kdybychom přijali mladšího. Ríša Bertíkovi vše ukazoval a vedl ho, ale jak nastoupil Bertík do první třídy a Rýša byl ještě rok ve školce, tak se to nějak otočilo (Daňková).*

Ve druhé rodině byla situace složitější. Nejenom, že náhradní rodiče adoptovali chlapce, který nahradil jejich biologického syna Kájou v postavení druhého nejstaršího dítěte, navíc přijali ještě o několik let dříve holčičku, která byla stejně stará jako tentýž chlapec. Kája se proto musel vyrovnávat už jako malý s tím, že se rodina hodně věnovala prvnímu přijatému dítěti v období, když mu byl teprve jeden rok. Přesto se problémy mezi Kájou a přijatými dětmi podle paní Císařové vůbec nevyskytly. *Ne, syn s tím neměl problém, ten nahrazený. On byl stejně druhej. Taky jsem o tom hodně přemýšlela. Důležitý prostě je, aby si každý dítě myslelo, že ho máte ráda nejvíc. Kája, ten byl prostřední a už když jsme měli tu Mariku, tak jsem si říkala, aby on chudák netrpěl. Ona si vyžadovala pozornost. Ten Kája byl zlatej, i když měl tu pozici. On jednou za mnou přišel a řekl: Mami, já stejně vím, koho máš nejraději. Mě. Aji mi pak přišlo, že je pyšnej, že má staršího bráchu a že ho dobře vzal. Navíc ten Matěj, on nevyvádá, že je starší. Takže právě s Matějem jsme neměli problém vůbec.*

Výsledky v rámci této kapitoly mě celkem překvapily. Potvrdilo se, že rodinám bývá hodně doporučováno, aby přijaly děti vždy nejmladší a samotné rodiny to tak i většinou chtějí. Přesto u dvou rodin došlo k tomu, že si vzaly do adopce (obě rodiny chlapce), kteří nahradili jedno z jejich biologických dětí v pozici. U obou těchto případů jsem nezaznamenala problémy, které by z takového nahrazení mohly plynout.

8.4 Začleňování nového dítěte

V teoretické části (viz kapitola 5.3) se zmiňuji, že pokud jde vše dobře, mělo by podle odborníků trvat asi tři měsíce, než si původní děti zvyknou na nově přijaté dítě a také než si nové dítě zvykne na prostředí, ve kterém bude žít. Nový člen rodiny musí postupně objevit, jaké zvyky v rodině panují, kde má své místo, kdy chodí rodiče do práce. Naproti tomu původní děti v rodině si musí zvyknout na nově přijaté dítě. Rodiče mohou mít někdy problém s rozdělením pozornosti všem dětem, z čehož může vzniknout žárlivost.

Při začleňování nového dítěte se každému rodiči osvědčil jiný přístup. Dvě z rodin se snažili chovat se k dětem spravedlivě a trávit čas i s každým zvlášť, aby měly děti pocit výjimečnosti. *Osvědčilo se to, že jsme trávili s oběma dětmi čas i zvlášť. Hlavně pro Ríšu to bylo důležité, protože on byl zvyklej nás mít jen sám pro sebe (Daňková).* Podobný názor měla i paní Adámková. *Vědomě jsme je nijak neovlivňovali. Když přišla Karolínka, bylo to s Pájou úplně bez problémů. Pak až ta Karolínka žárlila na Ivču, tak jsme se snažili hodně*

se jim věnovat oboum a vysvětlit, že když pochovám Karolínku, tak pak zase Ivču. Snažili jsme se aby to bylo spravedlivý.

V rodině paní Císařové se rodiče nesnažili vědomě nijak do vztahů mezi dětmi zasahovat. *Nijak jsme jejich vztahy neovlivňovali. Jen právě těma společnýma zážitkama asi.*

V další z rodin se nejvíce osvědčilo to, že pěstounka studovala odbornou literaturu, jejíž poznatky pak využila k zlepšení počátečních vztahů mezi svými dcerami. *Pomohly mi hodně ty rodinný systémy Berta, Helingera, ty rodinný konstelace. Takže tam je to vlastně jasně daný. Jak, kdy, kdo přijde do tý rodiny. Takže jsme použily tento systém. Sára byla první, je první, to jí nikdy neubere a tys přišla druhá, i když se ti to nelíbí, tak je to tak a hotovo. A je pravda, že tady tohle hodně pomohlo, že se to jakoby uklidnilo. Když jsme to jakoby vyslovily a sedly jsme si a řekly jsme to, tak se to spravilo (Erbenová).*

V kapitole (5.3) se zmiňuji, že přijaté děti si velice všímají a srovnávají, zda nejsou ukřivďované a opomíjené. Pak může dojít k tomu, že náhradní rodiče začnou odepírat pozornost a lásku původním dětem. V rodině paní Brázdové došlo k opačné situaci, kdy naopak původní dcera se cítila velmi ukřivděná vůči vztahu svého otce a adoptivní dcery. Pan Brázda byl proto nucen v některých situacích odmítat a korigovat náklonnost adoptivní dcery.

No ta starší adoptovaná Julča o mě už tak nestála, protože tam přece v tom domově byly tety a tak. Ale náš tatínek, na tom právě Táňa hrozně visela. A ta Julča se na něho hodně věšela a dožadovala se u něj velký pozornosti a Táňa to pak hrozně těžce nesla a brečela. Takže manžel to musel trošku korigovat. Ale ono to pak sedlo, řekla bych, že to bylo tak půl roku. U těch malých dvojčat, tam hodně mluvím a vysvětluju, že jsou tu i jiný děti než oni.

Také jsem zjistila, podle odpovědí náhradních matek, že přítomnost jiného dítěte v rodině, usnadní adaptaci příchodního dítěte. *Myslím si, že pro Bertíka bylo dobré, že tu už byl ten Ríša, protože Bertík byl zvyklí na děti z domova. Takže to bylo dobře, že tu Ríša byl (Daňková).* Podobně odpovídala i paní Erbenová. *Já myslím, že to Emmě určitě pomohlo. Kdyby ona přišla někam, kde to dítě není, tak tam by byla asi královna. Tam by si asi zavedla pořádek. Ale tím, že tady byla ta Sára, tak musela spoustu věcí přijmout tak jak jsou. Myslím, že je to moc dobře. Určitě se ovlivňují vzájemně a je to něco jinýho, než třeba když je tam jen ta autorita toho dospělýho člověka.* A téměř stejnou odpověď jsem dostala i od paní Brázdové. *Já si myslím, že je to tak lepší, když ty děti přijdou z nějakýho kolektivního zařízení. Pak jej lepší, že tu jsou děti a je to výhoda. Táňa Julču hodně táhne nahoru. V sebevědomí, oblékání a takový to holčičí.*

V rámci sžívání se nové rodiny je dobré zavést určité zvyky. V rodině by měl být nastavený určitý řád, pravidla a rytmus, který bude platný a srozumitelný pro všechny děti stejně. Měly by přibýt nové povinnosti a společné rodinné činnosti (Archerová, 2001).

Z výzkumu vyplynulo, že v žádné z rodin nedošlo k zavedení nových zvyků, rituálů. Spíše se vždy přijaté děti přizpůsobily rodinnému rytmu a byly automaticky začleněny do činností, které v rodině probíhaly odvědy. Jen v jedné rodině se stalo zvykem, že starší děti (biologická dcera a nejstarší adoptivní) pomáhají hodně s mladšími dětmi. *Přímo pravidla ne, jen takový menší rituál, že si některá z těch starších je vezme. Nemůžou si je vzít obě teda. Oni jsou taková demoliční četa. Ale když jsou každý zvlášť, tak jsou to ty nejhodnější děti na světě. Táňa a Julie jsou ochotný je koupat pravidelně. To bych řekla, že jsou jediný takový změny (Brázdová).*

V ostatních rodinách se podle maminek k žádným novým zvykům neuchýlili a dělali všechny činnosti i aktivity stejně jako dříve. *Nám ty děti vždycky tak sedly a byly prostě naše. Když máte přijatý dítě, musíte ten vztah budovat. Když byly malý, tak kolikrát jsem chtěla dny pro rodiny, nebo někdo slaví druhý narozeniny, ale to já nemám ráda. Není to něco, co bych slavila. Takže rituály ne. Jen rádi jezdíme na výlety (Císařová).* I paní Daňková mluví podobně. *Ríša se na Bertíka hodně těšil. My jsme žádný rituály nezaváděli nový. Toho Bertíka jsme pak do toho prostě přibrali.*

Z textu je evidentní, že po příchodu dítěte do rodiny rodiče nezaváděli nové zvyky, či nějaká pravidla. Spíš přibrali další dítě do svého již stanoveného rytmu rodiny. Z hlediska přímého začleňování nových dětí, pak adoptivní rodiče nebo pěstouni, volili různé přístupy, jako je například spravedlivé rozdělení pozornosti vůči všem dětem v rodině, studium odborné literatury, společně trávený čas.

8.5 Vztahy mezi dětmi

Jak jsem již psala v kapitole (5.5), tak se u náhradních rodin velmi brzy a silně vytvoří sourozenecká soudružnost spolu s vědomím, že všichni patří k sobě a do jedné rodiny. Děti, které do rodiny přijdou velmi brzy přijímají za sourozence vlastní děti svých náhradních rodičů a často jsou těmito dětmi rovněž za sourozence přijímány. Pokud jsou původní děti v rodině starší a dominantní, stávají se pro příchozí děti vzorem.

Ve třech rodinách byly vztahy mezi dětmi bez problémů a brzy po příchodu nového sourozence se všechny děti sžily. *To Kája měl 17 měsíců. Marička si ani nehrála s panenkami. A Kája ten výborně. I když byl tak malej, on se o ni hrozně hezky staral. Ani*

pořádně nejedla a nemluvila, dělala jenom zvuky a byla hodně deprimovaná. Moc hezky si spolu hráli. Tak si myslím, že Maričku vzali moc dobře. U Matěje taky výborně (Císařová). U paní Daňkové to bylo podobné. Ríša se strašně těšil. Když jsou doma, tak spolu tráví hodně času. Hrajou si s autama, fotbal, karty, dřív i hodně malovali. Jezdí hodně na kolo a tak. Každý má sice svoje kamarády, ale mají i společný. Dřív byl teda ten Ríša takovej vůdce, ale jak začali chodit do školy, tak teď i Bertík, protože je starší, pomáhá Ríšovi s učením. Paní Adámková také popisuje vztahy mezi dětmi bez problémů. Myslím si, že Pavlík s tím vůbec problém neměl. Teď už Karolínce pusu nedá, protože je už pro něj velká slečna. Tam už asi pracuje i ta puberta. Ivču bude objímat a líbat, to je ještě takový miminko. Jen, když přišel Ivča, tak ta Karolínka si ze začátku myslela, že je jen na návštěvě a zase odejde. Ale pak se sžili. Jen ty dva měsíce se trochu strkali. Ivča je moc průbojnej.

U dvou rodin došlo v počátcích vztahů mezi dětmi k silnému žárlení od původních dětí v rodině. Bylo tomu u paní Erbenové a Brázdové. *No, tak to byla ta fáze velkého žárlení. Protože jako se musela začít dělit o všechno. O svoje věci, pokoj, prarodiče, o mě. Takže všechno musela, to, co dřív měla jen pro sebe. A Emma najednou byla lačná těch citů a hodně soutěživá, takže to bylo chvilka hodně těžký (Erbenová).*

Pokud je v rodině již více dětí, měli by mít rodiče na paměti, že některé děti mají k sobě bližší vztah, který je daný většinou jejich zájmy, temperamentovými rysy a podobně. Nedá se předpokládat, že se všechny děti budou mít od počátku rády úplně stejně.

Pokud tedy vynechám rodiny paní Erbenové a Daňkové, které mají obě jedno biologické a jedno přijaté dítě, mohu se zaměřit jen na další tři rodiny, ve kterých je více dětí. U paní Brázdové si nejvíce rozumí první adoptovaná dcera s dalšími dvěma přijatými dětmi. *Ti dva malí si rozumí nejvíce určitě s Julii. Ona je praktičtější než Táňa (biologická dcera). Táňa je gymnazistka naše a navíc je puberták. A Julča tím, že se zas ráda zavděčí, v tomhle to zas oceňuju, tak ta nemá problém říct: „Mami chceš, já si teď vezmu toho a toho třeba.“*

Paní Císařová má dvě děti přijaté a tři biologické. Zde mají nejbližší vztah přijatá jedenáctiletá Marika s tříletou (biologickou Zorou) i přesto, že je Marika věkově blíže nejstarší čtrnáctileté biologické dceři Kateřině. Adoptovaný Matěj si pak rozumí dobře se všemi dětmi a to hlavně s Marikou a Kájou.

Markétka by mohla být klidně v pozici nejstarší dcery, ne jedináček. Ona se hrozně ráda stará o Zoru, to jí hrozně prospělo. Když ale přišla, tak byla hodně s Kájou, oni byli téměř stejně staří. Chodili spolu i do školky. Krásně spolu mluvili, pak začali jak dvojčata mít jako šišlavou řeč. Bylo vidět, že si najednou hrozně rozumí. Až později, jak začala

Marička chodit do školy, tak to bylo jiný a pak se narodila právě ta Zora. Je jen pravda, že ta Katka se s Marikou moc nemusí. Matěj, ten si rozumí hodně se všema. Mariku naučil hrát šachy a s Kájou je v pokoji a tráví spolu čas nejvíc.

V rodině Adámků si jediný nejstarší biologický syn rozumí velmi s oběma dětmi, ale blíže má k mladšímu přijatému Ivanovi, než k první adoptované Karolínce. *Ted'ka momentálně v tomhle období si Pavlík rozumí nejvíce s Ivčou. Asi je to tím, že jsou oba kluci a jsou lepší kamarádi. Karolínka je takovej uplakánek, tak se jim do toho moc nehodí. Ona je taková hodně řekla bych dívčí. Ivča je ranař a je to kluk.*

V rámci rozhovoru jsem také zjišťovala, jakým způsobem děti společný čas tráví a jak jsou spolu často. Z rozhovorů vyplynulo, že ve všech pěti rodinách jsou děti spolu téměř pořád a i přesto, že některé mají k sobě blíž než jiné, hrají si všichni také společně. *Musím říct, že hodně. Kája si s Matějem hrozně rozumí. Hrajou si spolu hodně a hlavně na playáku. Jsou hodně spolu. Pak taky Matěj hraje s Maričkou šachy a společně si taky všichni rádi hrají s nejmladší Zorou. Podobně odpověděly i ostatní náhradní matky. No, pokud nemají kroužky, tak jsou spolu vlastně pořád. Ted' už se snažím trochu to dělit, aby si od sebe někdy odpočaly, protože jsou spolu vlastně pořád. Chodí do stejné školy, i když do jinýho ročníku. Ze začátku jsme to dělali tak, že chodily spolu úplně všude. Emma nebyla schopná někam sama dojít, tak proto. Ted' už chodí sama do hip hopu, takže už je to jiný a uvolňuje se to (Erbenová). Jako poslední příklad uvedu také paní Adámkovou. Děti spolu tráví čas v podstatě pořád. Všichni si spolu hrají. Většinou na maminku a na tatínka. Pavlík je tatínek, Kristýnka maminka a Ivča miminko. Vždycky si nabalijou batohy a chodí po bytě a dělají pikniky a tak. A nebo si hrají s vojákama. Pavlík dává vojenský rozkazy a říká, co mají dělat.*

Z rozhovorů vyplynulo, že co se týče vztahů mezi dětmi, většinou přijaly děti nové sourozence velmi dobře. Jen u dvou výjimek se objevilo větší žárlení ze strany původních dětí v rodině. Nedá se přesně říct, podle čeho si děti vybírají, s kým si budou v rodině nejvíce rozumět. V rámci mých rozhovorů jsem zjistila, že rozhodně nehrál hlavní roli věk dětí. Je to hodně individuální záležitost. U dvou ze tří početnějších rodin si rozuměly nejvíce děti, které byly věkově hodně od sebe. Největší roli hrála nejspíš povaha dětí a někdy pohlaví. Je zvláštní, že pokud šlo o chlapce, tak ti v sobě většinou nacházeli partnera na hraní a u podobně starých dívek docházelo naopak častěji k rivalitě. Jak jsem vyrozuměla z výpovědí náhradních matek, tráví spolu děti hodně času a to i přesto, že ne všechny děti mají k sobě stejně blízko.

8.6 Problémy mezi dětmi a jejich řešení

Hlavně v období slučování se mohou mezi dětmi biologickými a adoptovaným objevit veliké problémy. Existuje spousta takových problémů, které vztahy mezi dětmi provázejí. Jak jsem již psala v teoretické části, nejčastějším problémem bývá žárlivost mezi dětmi původními a přijatými do rodiny. Musím uznat, že výzkum ukázal, že je to pravda. Z pěti rodin se s žárlivostí v různé míře potýkaly čtyři rodiny. Nejtěžší případ právě žárlivosti jsem zaznamenala u rodiny paní Erbenové. *Dcera v pěstounské péči žárlivost své „sestry“ umocňovala svým provokativním chováním. Emma měla hodně tendenci vyšplhat se jakoby do čela, v podstatě za užití jakýchkoliv metod. Čestných, nečestných. Když ta Sára něco jakoby neudělala a měla, tak вона vždycky na to tak nenápadně upozornila. Vždycky počkala až já přijdu a bude mít obecenstvo. Sáru to hrozně štvalo.* Podobně se chovala také adoptovaná dcera paní Brázdové. O tom jsem se již krátce zmínila v kategorii Začleňování dítěte, kdy dcera adoptovaná provokovala biologickou dceru v rodině tím, že si „přivlastnila“ svého adoptivního otce, na kterém původní dcera dříve hodně visela. U druhých přijatých dvojčat ve stejné rodině, se projevovala také menší žárlivost a bitky, ale jen vůči sobě navzájem. V dalších rodinách se žárlení také projevovalo, ale většinou jen ve formě hádek o určitá vlastnická práva nebo ve formě drobného požd'uchování. *U nás byly problémy běžný. Nic zvláštního, jen normální hádky a zpočátku drobné žárlení, kdy moc nechtěl Ríša půjčovat hračky a Bertík se hodně snažil být se mnou a především s manželem. Pořád chtěl být s ním, chtěl mu pomáhat třeba s opravama v domě (Daňková).* U dětí paní Adámkové se žárlivost neprojevila vůbec mezi prvním biologickým synem a přijatými dětmi. K menšímu žárlení došlo až v situaci, kdy rodiče přijali druhé dítě a došlo k němu ze strany první adoptivní dcery. *Ty dva první měsíce byly hodně náročný. Bylo těžký oba ani jednou neošidit, tak to bylo hodně psychicky náročný. Seděli třeba na tom klíně a strkali se a žárlili, protože ani jeden nechtěl, aby tam byl i ten druhý a to bylo hodně vyčerpávající. Pak jsem ještě hlídala sousedce miminko, tak to taky ze začátku žárlili, ale teď už to úplně vymizelo.* Další problém, který se vyskytl u jedné rodiny bych mohla nazvat menší sobeckost ze strany nově přijatých dětí. *Oni řeší jen sami sebe. Je prostě nikdo jinej nezajímá. Když jsou třeba banány, tak se třeba Vítek zeptá: „A máš ještě pro Dášenu?“ A oni si hlídají jenom sami sebe. Nikdo ostatní, jako třeba Táňa nebo Julie je nezajímají vůbec. Jsou na to asi ještě malí, aby řešili něco jinýho (Brázdová).*

U paní Erbenové se pak ještě kromě žárlivosti vyskytl problém, kdy se dívka v pěstounské péči snažila až příliš zavděčit náhradní matce. *Ze začátku Emma měla strach abychom ji nevrátily a to byla jak robotek. Ona opravdu sekala a plnila a ptala se: „A co*

můžu ještě udělat této a nechceš to a nepotřebuješ něco?“ Tam nebylo žádný vybočení, to bylo takové, že fakt plnila stoprocentně všechny úkol, jak ten robotek. Pak jsme jí řekli, že to tak nejde a není tohle v pořádku. Takže teďka už je to normální.

Krom problémů mezi dětmi se ještě mohou a často projevují i jiné problémy, kterými přichází dítě může trpět. Může jít například o lhaní, krádeže, hyperaktivitu, přejídání a jiné.

U pěstounské dcery paní Erbenové se vyskytla touha na sebe co nejvíce upozornovat. *Ona pořád někde lítá a furt se musí hlídat a přitahovat zpět. Ona s námi hraje takový hry, aby na sebe upozornila. Takže to je pro nás pak zase trochu náročnější.* Další problémy ze strany dětí v náhradní rodinné péči se objevily už jen u paní Brázdové a paní Adámkové. *Julie byla do sedmi let v biologické rodině a byly tam velký nedostatky. V podstatě jí utekly všechny základy. My jsme se strašně nadřeli s matikou a se slovní zásobou. Takže tím, že měla malou slovní zásobu a nerozuměla spoustě věcí, tak od toho se odvíjely třeba ve škole slovní úlohy. Nevěděla vůbec, co se po ní chce. A u Dášenky, tam si asi myslím, že je tam ten deprivacní syndrom. Ona chce všechno, co ten Vítek (Brázdová).* U první adoptivní dcery paní Adámkové se objevuje příliš vysoká přecitlivělost. *Ona je Karolínka hroznej uplakánek. Cokoliv se jí nelíbí a je to třeba úplná maličkost, hned začne plakat a ze začátku byl problém s tím, že nechtěla vůbec mluvit.*

Pokud mají rodiče pocit, že chování některého z dětí je velkým problémem, neměli by se bát požádat o pomoc. Dobrý psycholog a terapeut může celé rodině pomoci, čímž pomůže vytvořit bezpečnější a příjemnější domov pro všechny její členy. Rodiny mají možnost spolupracovat s lékařem, psychologem, školou či kluby rodičů. Proto jsem také zjišťovala, zda z důvodu některých problémů, které se u dětí vyskytly, využili rodiče odborné pomoci nebo se spoléhali jen na své síly.

Tři rodiny přiznaly, že už dříve vyhledaly určitou odbornou pomoc. *S Julii jsme byli v poradně. Chodila do pedagogicko psychologické poradny, protože byla do svých sedmi let v biologické rodině a byly tam velký nedostatky. A jednou jsme byli na psychiatrii, kvůli tomu, že Julie byla lehce afektivní. Ale jinak ne (Brázdová).* Paní Erbenová, přestože mi řekla, že se raději řídí svým selským rozumem a využívá jiných alternativ a rodinných konstelací, tak také navštívila se svou dcerou odborníka. *K psychologovi jsme jednu dobu chodily s Emmou, ale to bylo spíš proto, jak ona byla jakoby zablokovaná, tak ona vůbec neprojevovala emoce. A její tatínek je psychiatrické pacient a já jsem tam cítila v tu dobu určitou, že tam je ta strunka, kdy se to může změnit. Takže jsme šly k psychologovi, něco se tam vyventilovalo ven a něco se uvolnilo. Nebylo to nadlouho, bylo to tak na půl roku, měsíce docházení jednou za týden. Ona tam vybila*

trochu té agresivity, které byla plná a posunulo se to tím. Také paní Adámková řešila menší problémy se svou adoptivní dcerkou přes pedagogicko psychologickou poradnu. S Karolínkou chodíme do pedagogicko psychologické poradny, protože dlouho nechtěla mluvit. Tak tam chodíme doteďka.

Další dvě rodiny, přestože ještě žádnou odbornou pomoc nevyhledávali, tak nezavrhují možnost, že by se v případě závažnějších problémů obrátily na odborníky. *No já spousta věcí řeším sama. Ale určitě, kdybych potřebovala, tak bych vyhledala pomoc. Ale potřebovala bych nějaký doporučení, nešla bych sama. A myslím si, že to budu potřebovat. Protože dítě jak přijde, tak se vždycky něco řeší, pak se uzdraví a pak přijde něco nového. U toho Matěje, tím že byl dvakrát odmítnutej, tak si myslím, že něco přijde (Císařová).* Paní Daňková odbornou pomoc také do budoucna nezavrhuje. *Problémy jsme neřešili odborně, ale kdyby něco bylo vážnějšího, tak by jsme to asi nějak řešili a ne určitě sami.*

Zjistila jsem, že soužití vztahů mezi dětmi není vždycky jednoduché. Především v počátcích slučování rodiny dochází k problémům mezi dětmi, které do ní přijdou a dětmi, které už v rodině mají své místo. Nejčastějším problémem byla žárlivost. Šlo především o žárlení ze strany původních dětí v rodině, kdy pro tyto děti bylo ze začátku těžké, zvyknout si na novou situaci. Ze strany příchozího dítěte šlo pak například o snahu zavděčit se náhradním rodičům a ve dvou rodinách příchozí dítě naschvál provokovalo biologické dítě v rodině. Přijaté děti v některých případech trpěly určitými problémy, které nesouvisely se vztahem vůči svým novým sourozencům. Šlo například o špatné školní výsledky, deprivaci, nemluvnost a snahu upozornit na sebe. Také jsem zjistila, že ve třech rodinách už náhradní rodiče využili odbornou pomoc v řešení problémů u dětí a dvě zbylé rodiny se do budoucna určité pomoci od odborníků nebrání.

9. Diskuze

V této kapitole s názvem Diskuze, shrnu výše zmíněné rozhovory a porovnám jejich výsledky s teoretickými údaji, které jsou popsány v první části práce. Rozhovory, které jsem prováděla s matkami pěstounkami či adoptivními, jsem si rozdělila do šesti kategorií.

První kategorie se zabývá rozhodováním. Již v teoretické části se zmiňuji o tom, že podle Kovaříka a kol. (2004) je nejčastějším důvodem přijetí dítěte nedobrovolná bezdětnost a u pěstounských rodin jde spíše o touhu či zvýšenou potřebu mít více dětí nebo pomoci opuštěnému dítěti a udělat něco dobrého. Jelikož se v mé práci zabývám vztahem mezi dětmi v náhradní rodinné péči, zaměřila jsem se na rodiny s více dětmi, kde měli náhradní rodiče v péči často jak vlastní biologické děti, tak děti přijaté. Důvodem přijetí dítěte proto nebyla nedobrovolná bezdětnost ani u jedné z rodin. Z rozhovoru vyplynulo, že rodiče jednoduše toužili ještě po dalším dítěti a chtěli rozdat svou lásku a péči dětem, které ji potřebují, což vlastně také odpovídá poznatkům z teoretické části práce. Zjistila jsem, že někteří náhradní rodiče měli jasno předem a rozhodli sami podle svého uvážení, jaké pohlaví, věk atd. u dítěte zvolit nebo neměli předem stanovené žádné z těchto podmínek. Pokud rodiče měli stanovené nějaké podmínky, děti co již v rodině byly, se na jejich rozhodování nepodílely.

V druhém okruhu popisují přípravou dětí v rodině. Podle Tuláčkové (2002) je příprava dětí v rodině na příchod nového sourozence velmi důležitá. Rodiče by těmto dětem měli vysvětlit, co pro ně příchod nového člena rodiny bude znamenat. Měli by dětem říci jak pozitiva nové situace, tak i negativa, která budou možná ze začátku původní děti v rodině vnímat. Důležité je připravovat všechny děti v rodině. Problémem mohou být především děti, které si užívaly výsadního postavení jedináčka a měly veškerou pozornost rodičů jenom pro sebe. Z výpovědí respondentek jsem zjistila, že všechny rodiny s dětmi mluvily a připravovaly je na příchod nového sourozence. Rozdíl byl jen v tom, že dvě z rodin daly přednost pouze pozitivnímu hodnocení budoucí situace a zbylé tři rodiny se s dětmi bavily také o negativech, která pro původní děti v rodině z příchodu nového sourozence mohou vyplynout. Přesto ani v jedné ze dvou uvedených možností nedošlo k tomu, že by se děti na příchod nového sourozence netěšily. Ve všech rodinách byly podle náhradních maminek děti velmi dobře na novou situaci naladěny a těšily se na příchod nového sourozence.

Určitou přípravou si prochází nejenom děti, ale také náhradní rodiče. Ti jsou povinni ještě před přijetím dítěte absolvovat přímo přípravný kurz, který v současné době

zajišťují krajské úřady. Při rozhovorech jsem se také lehce dotkla tohoto tématu. Zajímalo mne, zda všechny rodiny přípravný kurz absolvovaly a jak tyto kurzy náhradní rodiče vnímali. Od maminek jsem se dozvěděla, že se všechny tohoto kurzu musely účastnit. Krom jediné rodiny, byly pěstounky a adoptivní matky velmi rády za získané informace a rady, kterých se jim v rámci přípravného kurzu dostalo. Pro většinu maminek bylo velmi důležité především setkání s jinými rodinami, se kterými jsou díky přípravnému kurzu v kontaktu dodnes. Jedna rodina dokonce uvádí tento kurz a celkovou přípravu jako hlavní důvod, proč se rozhodla přijmout více dětí, než jen jedno. Pouze jedna pěstounka hodnotila přípravu za zcela zbytečnou, protože měla pocit, že když má vlastní dítě, tak by ji absolvovat nemusela. Myslím si, že důvodem mohlo být i to, že šlo o ženu, která se starala o svou biologickou dceru sama bez pomoci partnera a proto byla mnohem více časově vytížená než ostatní budoucí náhradní matky, které hodnotily přípravný kurz pozitivně. Navíc pro ni bylo nejspíše demotivující, že i přes absolvování všech náležitostí, dostala do pěstounské péče dívku až po pěti letech čekání a navíc desetiletou.

Třetí kategorii jsem označila názvem Výběr dítěte. Archerová (2001) uvádí, že by se rodinám mělo doporučovat, aby se snažily zachovat věkovou posloupnost dětí tak, jak je biologicky přirozená. Je tedy nejlepší pro všechny děti, aby rodina přijala nejmladší dítě, čímž ostatní děti v rodině nepřijdou o své postavení. Z biologických dětí v rodině totiž obvykle nejvíce zápasí s přijetím to, které nově přichozí člen nahradí v pořadí narození. Takové dítě zaujímá najednou úplně jinou pozici a může se cítit nahrazené, což může způsobit z jeho strany spoustu problémů (např. zášť vůči přichozímu dítěti). V rozhovorech se potvrdilo, že rodinám bývá většinou doporučováno, aby přijaly dítě vždy nejmladší a ve většině zkoumaných rodin tomu tak i bylo. Přesto ve dvou případech došlo k tomu, že si rodina vzala do adopce chlapce, který nahradil některé z původních dětí v rodině v jejich pozici. Musím podotknout, že u obou nahrazených šlo o chlapce a žádná zášť nebo nevraživost se z jejich strany neuskutečnila, čímž se teorie v těchto případech nepotvrdila. Sice jsem se nesečkala s rodinou, kde by byla v pozici nahrazena dívka, ale podle mého názoru by v takovém případě byla situace jiná. Soudím z toho důvodu, že celkově se se žárlivostí potýkaly dívky častěji než chlapci, proto si myslím, že by dívky nesly tuto situaci hůře.

Ze čtvrté kategorie s názvem Začleňování nového dítěte vyplynulo, že náhradní rodiče volili při začleňování dětí do rodiny různé přístupy. Šlo například o studium odborné literatury a její uplatnění v praxi, často volili také společně trávený čas a spravedlivé dělení pozornosti mezi jednotlivé děti. Archerová (2001) píše, že je dobré v rámci sžívání nové rodiny, zavést určité zvyky a řád, který bude platný a srozumitelný pro

všechny děti. Rodiny, které jsem zkoumala se shodly v tom, že k zavádění nových zvyků po příchodu dítěte nedošlo. Dítě, které přišlo do rodiny se přizpůsobilo systému, který tam byl již předtím.

Pátá kategorie nazvaná Vztahy mezi dětmi potvrdila teorii, kdy se podle Matějčka, Dytrycha (2002) u náhradních rodin velmi brzy a silně vytvoří sourozenecká soudružnost. Podle těchto autorů přijímají příchozí děti velmi rychle za sourozence vlastní děti svých náhradních rodičů a často jsou těmito dětmi rovněž za sourozence přijímány. Adoptivní matky či pěstouny ve všech rodinách potvrdily, že se děti brzy sžily a původní děti v rodině přijaly nové sourozence velmi dobře. Jen u dvou výjimek se objevilo větší žárlení ze strany biologických dětí. Matějček a kol. (2002) ve své knize vysvětlují, že pokud je v rodině více dětí, měli by mít rodiče na paměti, že některé děti mají k sobě bližší vztah, který je dán jejich temperamentem, zájmy a podobně. Nedá se tedy předpokládat, že se všechny děti budou mít od počátku rády úplně stejně. Z výzkumu jsem přesně nezjistila, podle čeho si děti vybírají, s kým si budou v rodině nejvíce rozumět. Jen bych mohla říct, že hlavní roli rozhodně nehrál věk dětí, protože někde si rozuměly nejvíce děti podobného věku a v jiné rodině k sobě měly nejbližší děti věkově vzdálenější. Vzájemné sympatie dětí jsou hodně individuální záležitostí. Největší roli hrála nejspíše povaha dětí, v některých případech podobná situace (rozuměli si více děti přijaté) a někdy rozhodovalo i pohlaví. Chlapci si častěji vybírají za partnery do hry opět chlapce. Mezi dívkami panuje větší žárlivost. Přesto podle výpovědi náhradních matek spolu všechny děti tráví hodně společného času.

Poslední kategorie nese název Problémy mezi dětmi a jejich řešení. V teoretické části práce uvádím spoustu problémů, které mohou nastat mezi dětmi. Hlavně v období slučování je typické, že vše mezi dětmi nepůjde hladce. Tuláčková (2002) uvádí nejčastějším problémem žárlivost a výzkum ukázal, že je to pravda. Krom jedné z rodin, se se žárlivostí potýkaly v určité míře všechny náhradní maminky. Šlo především o žárlení ze strany původních dětí, pro které bylo ze začátku těžké, zvyknout si na novou situaci. Ve dvou rodinách se objevil problém i ze strany přijatých dětí, které naschvál provokovaly biologické dítě v rodině. V těchto případech šlo vždy o provokaci mezi dívkami. V obou rodinách se přijaté dívky snažili určitým způsobem zavděčit nebo získat náklonnost náhradního rodiče nečestným způsobem vůči původní dívce v rodině (např. žalováním na biologickou dceru). Od náhradních matek jsem se také dozvěděla o problémech, které nesouvisely se vztahy mezi dětmi. Šlo o problémy pouze příchozích dětí, které se potýkaly se špatným školním prospěchem, deprivací, nemluvností a snahou upozornit na sebe. Obecně jsem si všimla, že pěstounky či osvojitelky nechtěly většinou moc o problémech

hovořit. Spíše mluvily o tom, že je vše v pořádku, normální jako v běžných rodinách, a že se s ničím potýkat moc nemusely. Z hlediska řešení problémů se doporučuje, aby rodiče problémy mezi dětmi nepodceňovali a nebáli se spolupracovat například s lékařem, psychologem, školou či kluby rodičů. Zjistila jsem, že rodiče odbornou pomoc většinou neodmítají a tři z rodin ji už také využily. Zbylé dvě rodiny se do budoucna odborné pomoci také nebrání.

Závěr

Ve své bakalářské práci s názvem: Utváření vztahů mezi dětmi v náhradní rodině, jsem se zaměřila na problematiku náhradní rodinné péče. Jde o téma, které je velmi široké a dá se zkoumat ze spousty různých pohledů. Já jsem se rozhodla zaměřit na skutečnosti, které jsou důležité pro vývoj vztahů mezi dětmi v náhradní rodině. Cílem mé práce proto bylo zjistit, jaké skutečnosti ovlivňují vývoj vztahů mezi dětmi osvojenými či v pěstounské péči, které přijdou do rodiny a dětmi, které již v rodině žijí.

Práce je rozdělena do dvou na sebe navazujících oblastí. Na část teoretickou a praktickou. Teoretická část práce obsahuje pět kapitol, ve kterých jsem se věnovala teoretickým podkladům pro můj výzkum. V první části své práce jsem se tedy konkrétně věnovala pojmům adopce a pěstounská péče, dále jsem se zabývala obdobím vnitřního rozhodování rodičů, jejich posuzováním, obdobím očekávání a poslední část teorie jsem se rozhodla zaměřit na období, které nastane po příchodu dítěte do nové rodiny.

Celý proces, kterým žadatelé o náhradní rodinnou péči musí projít, se může budoucím náhradním rodičům někdy zdát příliš zdlouhavý, ale přesto je tato příprava pro všechny rodiny velmi důležitá. Netýká se jenom samotných náhradních rodičů, ale také dětí, které již v rodině jsou. Ty absolvují také například pohovor se sociální pracovnící, s psychologem a měly by být připravovány samotnými rodiči na příchod nového bratra nebo sestry. Tím, že do rodiny přibude nové dítě, dojde na jednu stranu k narušení celého rodinného systému, kdy se například z dítěte jedináčka, stane starší nebo v některých případech mladší sourozenec. Na druhou stranu se může mezi dětmi i přesto, že nejsou pokrevně spřízněny, vytvořit pevný sourozenecký vztah, který bude stejně silný jako kterýkoliv jiný vztah klasicky biologických sourozenců.

Praktická část práce je zaměřena nejprve na metodologii, kde jsem popsala cíl práce, typ výzkumu, který je v mém případě kvalitativní, techniku sběru dat, také podmínky podle kterých jsem volila svůj výzkumný vzorek a prostředí, kde byl výzkum prováděn. Následně jsem sestavila tabulky, se základními informacemi o náhradních rodinách, které by měly sloužit pro lepší orientaci v následném textu. Praktická část práce se pak zabývá hlavně analýzou informací, které jsem získala z rozhovorů od náhradních maminek. Tyto rozhovory jsem rozdělila do 6 okruhů s názvy: Rozhodování, Příprava dětí v rodině, Výběr dítěte, Začleňování nového dítěte, Vztahy mezi dětmi a Problémy mezi dětmi a jejich řešení.

Zjistila jsem, že skutečností, které ovlivňují vztahy mezi dětmi je mnoho. Důležitá je především příprava dětí v rodině i příprava náhradních rodičů, výběr dítěte,

vhodný a spravedlivý přístup náhradních rodičů ke všem dětem a také schopnost rodičů řešit problémy, které se mezi dětmi vyskytnou. Celkově bych mohla zhodnotit, že vztahy mezi dětmi v rodinách, ve kterých jsem výzkum prováděla, byly velmi dobré. Jak mezi dětmi a rodiči, tak mezi dětmi navzájem se postupem času vytvořil pevný vztah. Téměř všechny děti společně tráví většinu volného času a jsou rodiči vedeni k tomu, aby si navzájem pomáhaly. Sice někdy dochází mezi dětmi k určitým problémům a hádkám, ale řekla bych, že nejde o nic vážnějšího, než v jiných rodinách. Přece jen určitá žárlivost, hádky a pošťuchování patří k dětství ve všech rodinách, kde spolu pohromadě vyrůstá více dětí. Závěrem bych tedy mohla říci, že kladný význam prožívaného sourozenectví, i když se nejedná o sourozence biologické, pro budoucí život dětí určitě převažuje.

Seznam použitých zdrojů

Seznam tištěných zdrojů:

1. ARCHEROVÁ, C. *Dítě v náhradní rodině*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4.
2. BUBLEOVÁ, V. Období očekávání. Hledáme nové rodiče. Středisko náhradní rodinné péče. Praha, 2001, 16-17.
3. COLOROSOVÁ, B. *Krizové situace v rodině*. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7.
4. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-141-2.
5. GABRIEL, Z., NOVÁK, T. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
6. HENDL, J. *Úvod do kvalitativního výzkumu*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-7184-637-6.
7. KOVAŘÍK, J. a kol. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
8. KRATOCHVÍLOVÁ, I. *Sourozenecké vztahy v náhradní rodinné péči*. Průvodce náhradní rodinnou péčí. Sdružení pěstounských rodin, 2006, č. 3: 3-4.
9. MATĚJČEK, Z. a kol. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
10. MATĚJČEK, Z. a kol. *Osvojení a pěstounská péče*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-637-3.

11. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-0332-7.
12. MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*. Praha: Grada, 1999. ISBN 80-7169-897-0.
13. NOVOTNÁ, V. PRŮŠOVÁ, L. *K vybraným otázkám osvojení dětí*. Praha: LINDE, 2004. ISBN 80-86-131-56-4.
14. PROVAZNÍKOVÁ, H. *Náhradní rodinná péče*. Praha: Růžová linka, 2008. ISBN neuvad.
15. ROTREKLOVÁ, E. a kol. *Metodické poznámky pro lektory příprav pěstounů a osvojitelů*. Brno: TRIALOG, 2003. ISBN neuvad.
16. SCHOOLER, Jayne E. *Adopce – vztah založený na slibu: užitečné rady a postřehy pro adoptivní rodiče a pěstouny*. Praha: Návrat domů, 2002. ISBN 80-7255-066-7.
17. SOBOTKOVÁ, I. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2003. ISBN 80-86552-62-4.
18. TULÁČKOVÁ, Z. *Připravenost dětí na nového sourozence*. Průvodce náhradní rodinnou péčí. Sdružení pěstounských rodin, 2002, č.3: 10-11.
19. VAŠŤATKOVÁ, J., VYHNALOVÁ, P. *Rodina a náhradní rodinná péče*. Olomouc: Hanex, 2008. ISBN 978-80-7409-013-4.
20. WEIKERT, A. *Výchova dítěte: Osvědčené rady a řešení pro rodiče dětí každého věku*. Praha: Vašut, 2007. ISBN 978-80-7236-527-2.

Zákony:

21. Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.
22. Zákon č. 50/1973 Sb., o pěstounské péči, ve znění pozdějších předpisů.
23. Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Seznam elektronických zdrojů:

24. *Jihočeský kraj* [online][citováno 10.10.2010]dostupný na:

[http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par\[id_v\]=370&par\[lang\]=CS](http://www.kraj-jihocesky.cz/index.php?par[id_v]=370&par[lang]=CS)

25. *Pripútanie medzi rodičom a dieťaťom* [online][citováno 1.6.2011] dostupný na:

http://www.adopcia.sk/aktual_1.htm

26. *Rodina o dětech i rodičích* [online][citováno 5.1.2011] dostupný na:

<http://www.rodina.cz/clanek6113.htm>>

27. *Výstupy ze studijní cesty* [online][citováno 16.6.2008] dostupný na:

http://www.amalthea.pardubice.cz/projekty/ostatni/comred/vystupy%20ze%20studijni%20cesty%20do%20BB_2.pdf

Přílohy

Příloha č. 1 – Scénář rozhovoru

Příloha č. 2 – Doslovný přepis rozhovoru s paní Erbenovou

Příloha č. 1 – Scénář rozhovoru

- 1) Struktura rodiny: - kdo tvoří celkově rodinu (pěstoun, pěstounka, děti)
 - kolik dětí je vlastních, osvojených, v pěst. péči
 - věk dětí
 - pohlaví dětí
 - jak dlouho jsou přijaté děti v rodině

- 2) Rozhodování o přijetí dalšího dítěte do rodiny

Co Vás vedlo k tomu, že jste se rozhodli přijmout do NRP dítě?

Mluvili jste o svém úmyslu s ostatními dětmi v rodině?

Jak jste připravovali děti, které už žily ve Vaší rodině na příchod nového sourozence? (jestli mluvili jen o kladech nebo i o záporech)

Podílely se ostatní děti v rodině na rozhodování o tom, jaké dítě přijmete?

Přemýšleli jste při výběru dítěte o jeho věku, tak aby nenahradilo jiné dítě v jeho pozici v rodině?

Účastnili jste se kursu přípravy na přijetí dítěte, co pro Vás znamenala?

- 3) Vztah dětí žijících v rodině k novému členu rodiny

Jak přijalo dítě v rodině nového sourozence, který přišel do NRP?

Změnilo se nějak chování dítěte v rodině po příchodu nového dítěte?

Tráví děti s novým sourozencem hodně času?

Pokud bylo dítě nahrazeno ve své pozici (sourozenecké konstelaci) v rodině, mělo to na toto dítě nějaký vliv?

Zavedli jste po příchodu dítěte nové rituály nebo povinnosti v rodině? (Jestli ano, myslíte, že to mělo při začleňování dítěte do rodiny dobrý vliv?)

- 4) Vztah příchozího dítěte k jeho novým sourozencům

Jak pomohlo dítěti přicházejícímu do rodiny, že v rodině byly jiné děti?

Se kterým dítětem v rodině si příchozí dítě rozumí nejlépe? (pokud je v rodině víc dětí)

5) Problémy mezi dětmi v rodině

Vyskytly se mezi přicházejícím dítětem a ostatními dětmi v rodině nějaké problémy?

Jestli ano, jaké? Řešili jste je sami a nebo jste vyhledali odbornou pomoc?

6) Co se vám osvědčilo při začleňování nového dítěte do rodiny? Jaké působení vůbec jste vědomě vyvíjeli za účelem ovlivnění vztahů mezi dětmi?

Příloha č. 2 – Doslovný přepis rozhovoru s paní Erbenovou

Já: Nejdřív bych se chtěla zeptat, koho vlastně máte v rodině?

E: Já mám vlastně svou dceru, teďka jí bude 15 a v roce 2008 k nám přišla Emma a ta bude mít teďka 13. Takže té bylo 10 a Sáře bylo v té době 12. Takže holky, jo jako to mělo takovej vývoj jo, že nejdřív to bylo takový oťukávání s tím, že vlastně Sára, ta byla celou dobu jedináček, takže to proběhlo přes tu fázi toho žárlení a najednou se musela dělit o maminku, takže to bylo chvílku docela takový náročnější. Pak se to zase uklidnilo, pak zase něco přijde jo jako, takže nějak teďka momentálně jsou holky v té fázi, že zase se hádají pořád jo. Jakože když jsou spolu, tak takový ty klasický sourozenecký vztahy.

Já: Máte ji v pěstounské péči nebo jste si ji adoptovali?

E: Ne, v pěstounské je Emma.

Já: A jak probíhalo rozhodování o přijetí. Jak vás to vlastně napadlo přijmout dítě do pěstounské péče?

E: No, já když Sáře byly, já nevím, chodila do mateřské školky, do mateřské. Tak jsem požádala o svěření dítěte do pěstounské péče. Tehdy jsem prošla tím dlouhým martyriem těch testů a přípravy a všeho možnýho. No a potom, protože já jsem samoživitelka a jako takže mám jakoby to mínus tady v tom, že nejsme úplná rodina, a taky proto, že jsem měla holčičku, že jsem nechtěla jiný etnikum a chtěla jsem dvouletou holčičku, takže to jakoby trvalo dýl, jo, no a potom z toho vyplynulo, že ne dvouletá, ale s postupem času, protože než se zrealizovala jakoby ta pěstounská, tak to trvalo asi pět roků.

Já: No, to je hodně dlouho.

E: No, takže v podstatě Emě bylo 10, takže to bylo jako udělat si pořádek v hlavě, protože to už není o výchově, ale poskytnout tomu dítěti domov jo. Takže jsem si v tom musela udělat pořádek. Je pravda, že mi to docela jako už zaskočilo. Protože za ty roky už jsem s tím ani nepočítala, že to nějak vyjde nebo, že něco bude, no a potom najednou oni se ozvali, že měli bysme tady desetiletou a je tam a tam. Takže my jsme se potom byli podívat do dětskýho domova a začali jsme nejdřív na návštěvy. Potom Emma začala jezdit k nám na víkendy a potom vlastně po nějaké době, jo protože my už jsme měli nějaký plány a nešlo to udělat ze dne na den, jo takže nechali jsme dokončit ročník a vlastně o prázdninách k nám Emma přišla.

Já: A když jste prošla kurzem přípravy, co si o něm myslíte, zdál se vám důležitý, jste ráda, že jste na něm byla?

E: No jako přišlo mi to úplně zbytečný. Navíc Emmu, jak už jsem říkala dostaly až po takové době. Dítě jsem už měla vlastní, jo tak a nebyly problémy.

Já: A mluvily jste o tom úmyslu přijmout holčičku s dcerou?

E: No určitě, protože při těch testech, ty testy musí podstoupit i to dítě. Takže ona o tom věděla, ona v podstatě chtěla taky sestřičku. Jenomže potom ta realita je jiná, jak jak je ta teorie. Navíc když je děcko tak dlouho samo, tak potom je to síla no.

Já: A jak se připravovaly jako ty děti, to vaše dítě na pěstounskou péči?

E: No, víte ono to vyplynulo ze situace. Nejdřív nic nic nic a potom najednou hmm, oni se ozvou, že teda to dítě je a na nějaký to seznamování. Takže to probíhalo, já nevím, myslím od února do toho července, těch pět měsíců zhruba, kdy my jsme jezdily každý víkend do toho dětskýho domova tady do Vranova, takže nejdřív jsme měly povolený jenom návštěvy na jeden den. No a potom už to byly víkendový akce. Takže jsme si přijely v pátek a v neděly jsme odvážely Emmu zase zpět. Takže to šlo jakoby postupně.

Já: A mluvily jste s ní i třeba o těch negativech nebo jen o pozitivěch?

E: No určitě i o těch negativech. Ale ono je něco jinýho to říkat a potom to prožívat.

Já: Ano, to určitě. A vy jste vlastně chtěly tu holčičku, vy už jste se pak nerozhodovaly třeba, že byste chtěly kluka nebo holku?

E: V tomhle jsem měla přímo jasno, protože já jsem měla tu dceru, a protože jsem si nějak tak, protože nemám partnera, netroufla vychovávat kluka jo. Protože jsem si říkala, zase pro kluka by to chtělo, jo aby měl vzor v tom opačným pohlaví. Tak ono i určitě pro holku, ale pro toho kluka bych řekla obzvlášť ten mužskej vzor, že je důležitěj.

Já: Určitě. A přemýšlely jste, u výběru aby to dítě bylo mladší než vaše dcera? Chtěly jste mladší dítě?

E: No, já jsem chtěla o hodně mladší. Jo, já jsem chtěla tu dvouletou, ale vyšla nám z toho ta desetiletá no. Ale je určitě lepší, že je mladší než dcera jo.

Já: A jak ju přijala ze začátku ta vaše dcera Já vím, že už jsme o tom mluvily na začátku.

B: No tak, to byla taková ta fáze toho žárlení jo. Protože jako se musela dělit o všechno, o svoje věci, o svůj pokoj, o prarodiče, o mě, jo jako, takže všechno musela, to co měla dřív samozřejmě všechno pro sebe, tak najednou tady byla Emma. A Emma najednou byla lačná jakoby těch citů, tak a navíc ještě soutěživá, tak ona jí brala docela možnost jo, takže to bylo chvilka docela takový těžký jo, se s tím smířit.

Já: A změnilo se nějak její chování, když přišla Emma do rodiny?

E: No, já myslím, že to bylo hrozně důležitý pro všechny, že si myslím, že jako do budoucna, že je to pro ni velký plus, že se naučí zvládat ty těžkosti v životě. Že už to nebude mít všechno naservírovaný pod nos mezi dospělýma a dospělý všechno vyřídí,

zařídí a umetají tu cestičku. Ona se musí naučit tu toleranci. A ona není lakomá, že by nedala. To spíš je Emma, ale jako spíš tam šlo o ty city jo, ona je taková fixovaná.

Já: Byla zvyklá, že je jenom vaše.

E: No, a na ty lidi kolem sebe, že to byly kolikrát boje a „Ty mě nemáš ráda a jenom vše Emma, Emma“, jo jakože to proběhlo tady to údobí. Jo, takže jsem v tom musela udělat pořádek jo, musela jako tam mně pomohly ty rodinný systémy toho Berta, Helingera, ty rodinný konstelace. Takže tam je to vlastně jasně daný. Jak, kdy, kdy přijde do tý rodiny. Takže jsme použily ten systém. Sára byla první, je první, to jí nikdy neubere a tys přišla druhá, i když se ti to nelíbí, tak je to tak a hotovo. A je pravda, že tady tohle hodně pomohlo, že se to jakoby uklidnilo. Jo, jako tady tohle. Jo, když jsme jakoby vyslovily a sedly jsme si a řekly jsme tak a tak a jinak to být ani nemůže, tak.

Já: Tak trochu podobně, jak kdyby se jí narodila nějaká sestřička.

E: No, no, no, ale já si myslím, že kdyby se jí narodila sestřička, takže by to bylo horší, než tady tohle.

Já: Myslíte, a proč?

E: No, protože pořád ona tam má ten pocit, jakoby té jedinečnosti jo, v podstatě ten náskok celoživotní. Od toho narození. Ta Emma to nemá jo. Ona, jakoby se zmínila tak, že jí to mrzí, že neprožila to, co ta Sára.

Já: Hmm, a tráví spolu hodně času holky?

E: No, pokud nemaj kroužky, tak vlastně pořád. Teď už se to snažím trochu dělit aby si od sebe někdy odpočaly, protože jsou spolu vlastně pořád jo. Chodí do stejné školy, i když do jinýho ročníku, takže teďka vlastně ty kroužky mají jiný. Že, ze začátku jsem to dělala tak, že chodily spolu úplně všude. Vlastně, protože Emma nebyla ze začátku úplně schopná takhle někam dojít. Jo, takže ju měla za krkem Sára. Ta ji vodila a ty kroužky měly teda tím pádem úplně stejný. Teďka už si Emma, ona chodí do hip hopu, takže to má jakoby skoro vrcholově třikrát v týdnu a tam už si dojede a to. Takže teďka už se to tak uvolňuje. A jezdí na nějaký ty soustředění, víkendovky nebo hory mají ve škole nebo nějaký ty akce no.

Já: A Sára má svoje nějaký kroužky?

E: Jo, ta má svoje.

Já: A když přišla Emma, zavedly jste nějaký nový rituály nebo nějaký pravidla třeba?

E: No, asi bylo důležitý některý věci, který byly samozřejmý na který to děcko, který je s náma odjakživa tak jako reaguje úplně automaticky a vycítí a vlastně už je naučený. A to jsem si uvědomila já, jak je to vlastně jiný. Jo, jakoby mít to dítě jakoby z toho jinýho hnízda. Jo, který třeba tam nemá tu inteligenci sociální takovou, jak má to vaše dítě. A

který potřebuje pořád soutěžit, a který protože samozřejmě má tam ten pocit té nedostačivosti a soutěžilo by pořád a je tam takový ten boj o to místo, jo jakoby a jakýmkoliv způsobem. Takže i takovejma těma postraníma cestičkama. Jo, jako je to určitě jiný. Hodně jiný. Určitě to změnilo jakoby náhled. Já zase díky tomu, že Emma je u nás, tak jsem si uvědomila jakéj mám hlubokej vztah k tomu svýmu dítěti. Jo, Emma zapadla do rodiny, je naše, ale přece jenom jakoby to dítě svoje člověk vnímá jinak. Jo, a je to tou dobou asi a vůbec tím, jak se jedna druhé, jak už se známe a jak se doplňujem. A je to tam jakoby úplně automaticky. S tou Emmou ne. Ona je, ona někde lítá a furt se musí hlídat a přitahovat zpět a ona s náma hraje takový hry, aby na sebe upozornila.. Jo, takže je to řekla bych o to náročnější.

Já: A pomohlo nějak Emmě, když přišla do rodiny, že už tady byla jiná holčička? Myslíte, že jí to nějak prospělo?

E: Já myslím, že určitě. Jako já si myslím, že ona, asi kdyby přišla někam, kde to dítě není, tak tam by byla asi královna. Jako tam asi by zavedla pořádek. Ale tím, že tady byla ta Sára, tak musela spoustu věcí přijmout, tak jak jsou. Myslím si, že je to moc dobře. Jo, že určitě se ovlivňují vzájemně a je to něco jinýho, než třeba když je tam jakoby ta autorita toho dospělýho člověka. Jo, protože ze začátku Emma měla strach, abysme ji nevrátily a to byla jak robotek. Ona vopravdu sekala a plnila a „Co můžu ještě udělat teto a nechceš to, a nepotřebuješ?“ Tam nebylo vybočení, to bylo stoprocentně plnit úkoly, fakt jak ten robot jo. Potom jsme jí říkaly, že to tak nejde jo. To není takhle v pořádku. Takže teďka už je to normální. To nádobí, který má dělat, tak nedělá a nedělá spoustu dalších věcí. Jo, už to jakoby se uvolnilo. Ze začátku to bylo hodně takový stažený.

Já: Ještě bych měla přímo otázku, jestli se vyskytly nějaký ty problémy mezi dětmi? Vy jste říkala, že žárlivost?

E: Určitě žárlivost, taková ta rivalita, to soutěžení vzájemný. Nebo hlavně ze strany Emmy tam byla taková ta tendence se vyšplhat jakoby do čela. Jo, v podstatě za využití jakýchkoliv metod jo.

Já: Jakých třeba?

E: Čestných, nečestných, jo jako v podstatě, když Sára něco jakoby neudělala a měla, tak vona vždycky na to tak nenápadně upozornila. A jakože ona to udělá nebo že to zkoušela: „Sáro, venčilas už Pegynu?“ Jo, ona moc dobře věděla, že ne, ale ona počkala, až já přindu a bude mít to obecnstvo. Jo, takže to tu Sáru hrozně štválo. Jo, takže to jsme zarazily taky. Já jsem říkala, že to neexistuje něco takovýho, takže už nějak ty věci tak jako.

Já: To spíš s tou žárlivostí je to všechno spojený.

E: No, určitě. Jo, jo a boj o přízeň. To tam probíhalo docela ve velkým.

Já: A bydlí spolu v pokoji?

E: No, oni mají svůj pokoj.

Já: Jo, a když se vyskytly takový problémy například s tou žárlivostí, vyhledala jste nějakou pomoc. Myslím, třeba nějakou poradnu například.

E: To určitě ne, protože já jsem vystudovala speciální pedagogiku, takže jakoby já nějaký ty teorie mám, ale spíš se řídím takovým tím selským rozumem. Takže, jo a ještě mě zajímají takový různé alternativy, rodinné konstelace a takový ty věci. Takže já vycházím tady z toho, co jako mám vyzkoušený. Ono zatím to funguje. K psychologovi jsme jednu dobu chodily s Emmou, ale to bylo spíš proto, jak ona byla jakoby zablokovaná, tak ona vůbec neprojevovala emoce. A on její tatínek je psychiatrický pacient a já jsem tam cítila v tu dobu určitou, že tam je jako ta strunka, kdy se to může změnit. Takže jsme šly k psychologovi, vono něco se tam vyventilo ven, něco se uvolnilo. Nebylo to nadlouho, bylo to nějaký rok. Ne rok, půl roku, měsíce docházení jednou za týden. Takže oni se tam, ona tam trošku vybila té agresivity, které byla jakoby plná a jakoby se to posunulo tím.

Já: Takže ty konstelace vám pomohly, že?

E: Jo, ty jsou výborný, no. Takže mi i ty bylinky, bachový květy a tady tydle věci. Spíš ty alternativní metody. Jo, jako vono to funguje. Jo, ono se vždycky něco jakoby očistí. Jo, něco se vyřeší a pak zas něco nového přijde no.

Já: A máte v plánu ještě přijmout nějaké dítě?

E: No, já myslím, že už né. Že už by to pro mě bylo moc. Tak nějak mám pocit, že ta Emma je naše, že k nám patří, že to je v pořádku, ale už nemám jako takový to puzení, brát si další dítě. Jo, to už, jako mám pocit, že toho mám tak akorát na to, abych to zvládla. Mám pocit, že vzít si další dítě by pro mě bylo náročný a jako už i pro holky asi to. Že to tak akorát stačí.